

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ સમક્ષ

આર/સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦

[આર/સી.આર.એ./૧૬૨/૨૦૨૦ માં તારીખ ૧૮/૦૩/૨૦૨૧ ના હુકમની સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની નોંધ પર]

સાથે

આર/સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦

=====

ધી ગુજરાત સ્ટેટ વક્ફ બોર્ડ યુ ઇટ્સ ચીફ એક્ઝિક્યુટિવ ઓફિસર

વિરુદ્ધ

શેખ ઔનાલી ઇસ્માઈલજી એઝી

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી મનીષ એસ. શાહ (૫૮૫૯)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી આર.કે. મનસુરી (૩૨૦૫)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૩ માટે નોટિસ બજાવેલ છે (૪)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ માટે સાકીબ એસ. અન્સારી (૭૧૫૨)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી બિરેન વૈષ્ણવ

તારીખ: ૨૬/૦૩/૨૦૨૧

મૌખિક હુકમ

અરજદારના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની નોંધ ધ્યાને લીધી. એવું જાણવા મળેલ છે કે શરતચૂકથી, તારીખ ૧૯.૦૩.૨૦૨૧ ના મૌખિક હુકમના ફકરા ૫, ૬ અને ૭ માં, વકીલના નામ શ્રી મનીષ એસ. શાહના બદલે, શ્રી મનીષ આર. શાહ ટાઈપ થયેલ છે. આથી તેમાં સુધારો કરવામાં આવે છે અને તારીખ ૧૯.૦૩.૨૦૨૧ ના હુકમમાં, ફકરા ૫, ૬ અને ૭ માં વકીલનું નામ મનીષ આર. શાહના બદલે શ્રી મનીષ એસ. શાહ તરીકે દર્શાવવામાં આવે. હુકમનો બાકીનો ભાગ એવો જ રહેશે. તે મુજબ, સ્પીકિંગ ટુ મિનિટ્સ માટેની નોંધ મંજૂર કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ બિરેન વૈષ્ણવ)

=====

ગુજરાત ઉચ્ચ ન્યાયાલય, અમદાવાદ સમક્ષ
આર/સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦
સાથે
આર/સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦

મંજૂરી અને સહી માટે
માનનીય ન્યાયમૂર્તિ બરિન વૈષ્ણવ

=====

૧	શું સ્થાનિક સમાચારપત્રોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય?	હા
૨	રિપોર્ટરને મોકલવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા માગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ હુકમના અર્થઘટન અંગેનો કાયદાનો કોઈ મહત્વનો પ્રશ્ન સમાવિષ્ટ છે?	ના

=====

ધી ગુજરાત સ્ટેટ વક્સ બોર્ડ યુ ઇટ્સ ચીફ એક્ઝિક્યુટિવ ઓફિસર

વિરુદ્ધ

શેખ ઔનાલી ઇસ્માઈલજી એઝી

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી મનીષ એસ. શાહ (૫૮૫૯)
સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ માટે શ્રી આર.કે. મનસુરી (૩૨૦૫)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૩ માટે નોટિસ બજાવેલ છે (૪)
સામાવાળા(ઓ) નં. ૨ માટે સાકીબ એસ. અન્સારી (૭૧૫૨)

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી બિરેન વૈષ્ણવ
તારીખ: ૧૮/૦૩/૨૦૨૧
કોમન સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧. બંને સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશનની સુનાવણી એકસાથે કરવામાં આવી હતી અને તેથી આ કોમન સી.એ.વી. ચુકાદાથી તેનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.
૨. આ બંને સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરની કલમ ૧૧૫ સાથે વંચાતા વક્ફ એક્ટ, ૧૯૯૫ ની કલમ ૮૩(૯) ની જોગવાઈઓ હેઠળ દાખલ કરવામાં આવી છે. ગુજરાત સ્ટેટ વક્ફ ટ્રિબ્યુનલ, ગાંધીનગર દ્વારા અપીલ નં. ૩૦/૨૦૧૯ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૨.૦૯.૨૦૨૦ ના હુકમને પડકારવા માટે આ રિવિઝન એપિલિકેશન દાખલ કરવામાં આવી છે.
૩. બોર્ડ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૨૩.૦૯.૨૦૧૯ ના હુકમને કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરતા ટ્રિબ્યુનલના હુકમને પડકારવા માટે ગુજરાત સ્ટેટ વક્ફ બોર્ડ દ્વારા સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ દાખલ કરવામાં આવી છે. અપીલમાં સામાવાળા નં. ૧ મુનીરુદ્દીન ફકરુદ્દીન ફાફડી દ્વારા ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ સિવિલ રિવિઝન

એપિલિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦ દાખલ કરવામાં આવી છે.

૪. ટૂંકમાં હકીકતો નીચે મુજબ છે:

- શેખ ઔનાલી ઇસ્માઈલજી એજીએ એપ્રિલ, ૨૦૧૮ માં વક્ફ એક્ટની કલમ ૩૬ હેઠળ મોલાયી યાફુબ સાહેબ દરગાહ, દાઉદી વહોરા સમાજ કબરસ્તાન વક્ફ, પાટણ નામના એક ટ્રસ્ટની નોંધણી કરવા માટે નિયત ફોર્મમાં એપિલિકેશન નં. ૭૩/૨૦૧૮ દાખલ કરી. આ અરજી ટ્રસ્ટને વક્ફ તરીકે નોંધણી કરવા માટે હતી. અરજી સાથે, અરજદારે વક્ફનું ડિક્લેરેશન આપ્યું જેમાં તેમણે વક્ફની માલિકીની મિલકતો અંગે શપથ પર નિવેદન કર્યું. એક્ટ હેઠળ નિર્ધારિત કર્યા મુજબ, અરજદાર શેખ ઔનાલી ઇસ્માઈલજી એજી દ્વારા કરવામાં આવેલી વક્ફની નોંધણી સામે કોઈ વાંધા હોય તો તે મંગાવવા માટે વર્તમાનપત્રમાં જાહેરાત આપવામાં આવી હતી. કોઈ વાંધા ન મળ્યા હોવાથી, તારીખ ૨૦.૦૬.૨૦૧૮ ના હુકમ દ્વારા વક્ફ એક્ટની કલમ ૩૬ હેઠળ બોર્ડ દ્વારા વક્ફની નોંધણી કરવામાં આવી હતી. ટ્રસ્ટની નોંધણી મૌલાના યાફુબ સાહેબ દરગાહ, દાઉદી વહોરા સમાજ કબરસ્તાન વક્ફ તરીકે કરવામાં આવી હતી અને એક્ટની કલમ ૩૬ હેઠળ પ્રમાણપત્ર ઇસ્યુ કરવામાં આવ્યું હતું.
- તારીખ ૨૪.૦૬.૨૦૧૮ ના રોજ, સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦ ના અરજદાર મુનીરુદ્દીન ફકરુદ્દીન ફાફકીએ વાંધો ઉઠાવ્યો હતો જે તારીખ ૧૨.૦૩.૨૦૧૮ ના રોજ બોર્ડને મળ્યો હતો. તેમણે બોમ્બે પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટ હેઠળ નોંધાયેલા એક ટ્રસ્ટના વહીવટકર્તા હોવાનો દાવો કર્યો હતો. મળેલા વાંધા મુજબ, વાંધો લેનાર / સિવિલ રિવિઝન અરજદાર નં.

૧૮૬/૨૦૨૦ નો કેસ એવો હતો કે તારીખ ૨૦.૦૬.૨૦૧૮ ના હુકમથી જે ટ્રસ્ટની નોંધણી કરવામાં આવી હતી તેનું નામ એક ટ્રસ્ટના નામ જેવું જ હતું અને આગળ વાંધો એવો હતો કે દરગાહ અને કબરસ્તાન સહિત વક્ફની મિલકતો અંગે ટ્રસ્ટના દાવાની તપાસ થવી જોઈએ. વાંધો મળ્યા પછી, બોર્ડે તપાસ કરી. અરજદાર બોર્ડના સભ્યો દ્વારા તારીખ ૦૬.૦૭.૨૦૧૮ ના રોજ તપાસ અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો. તપાસ અહેવાલમાં પ્રથમદર્શી રીતે એવું તારણ કાઢવામાં આવ્યું હતું કે જે અરજદારના વક્ફની નોંધણી ૨૦.૦૬.૨૦૧૮ ના રોજ થઈ હતી તેના દાવા મુજબ, અરજીમાં દાવો કર્યા મુજબ કોઈ દરગાહ અથવા કબરસ્તાન મળ્યા ન હતા અને હકીકતમાં જે મળ્યું હતું તે શોપિંગ સેન્ટરમાં હતું. આવો તપાસ અહેવાલ દાખલ કરીને એવો અભિપ્રાય આપવામાં આવ્યો હતો કે ટ્રસ્ટની નોંધણી કરવા માટે વક્ફ બોર્ડને ગેરમાર્ગે દોરવામાં આવ્યું હતું અને તેથી, નોંધણી રદ કરવી જોઈએ. સિવિલ રિવિઝન એપિલેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ ના સામાવાળા નં. ૧ એટલે કે શેખ ઔનાલી ઈસ્માઈલજી એજીને વક્ફ બોર્ડ દ્વારા તારીખ ૨૫.૦૭.૨૦૧૮ ના રોજ કારણદર્શક નોટિસ ઇસ્યુ કરવામાં આવી હતી જેમાં નોંધણી શા માટે રદ ન કરવી જોઈએ તેનું કારણ દર્શાવવા જણાવાયું હતું. કારણદર્શક નોટિસના જવાબમાં, સામાવાળા નં. ૧ એ એવું કહીને જવાબ આપ્યો હતો કે મોલાયી ચાકુબસાહેબ દરગાહના ભક્તોને ભોજન અને રહેવાની સુવિધા પૂરી પાડવાનો ટ્રસ્ટનો હેતુ હતો અને તેથી કોઈ ખોટું કે ગેરમાર્ગે દોરનારું નિવેદન કરવામાં આવ્યું ન હતું. તેમ છતાં, બોર્ડે તારીખ ૨૩.૦૮.૨૦૧૮ ના હુકમ દ્વારા સામાવાળા નં. ૧ ના વક્ફના ટ્રસ્ટની નોંધણી રદ કરી. આ હુકમ થયા પછી, સામાવાળા નં. ૧ એ ગુજરાત વક્ફ

ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અપીલ એટલે કે વક્ફ અપીલ નં. ૩૦/૨૦૧૯ દાખલ કરી. ટ્રિબ્યુનલે તારીખ ૨૨.૦૯.૨૦૨૦ ના રોજ આ રિવિઝન એપિલિકેશનમાં વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા બોર્ડના તારીખ ૨૩.૦૯.૨૦૧૯ ના હુકમને રદ કર્યો જેના દ્વારા બોર્ડે અપીલકર્તા ટ્રસ્ટની નોંધણી રદ કરી હતી. ટ્રિબ્યુનલે આગળ એવું ઠરાવ્યું કે એકમાત્ર ટ્રસ્ટીને નોટિસ આપ્યા વિના નોંધણી રદ કરવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હતો. તેમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે વક્ફ બોર્ડ માટે નોંધણીના પોતાના હુકમની સમીક્ષા કરવી ખુલ્લી ન હતી અને જો આવી નોંધણી કરવામાં આવી હોય અને જો બોર્ડ અથવા કોઈ પક્ષકાર નોંધણીથી નારાજ હોય, તો આવા પક્ષકાર વક્ફ એક્ટની કલમ ૮૩(૨) હેઠળ અપીલ દાખલ કરી શક્યા હોત.

- નોંધણી રદ કરવાના હુકમને ઉલટાવતા અને તેથી સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૬૩/૨૦૨૦ ના સામાવાળા નં. ૧ ની નોંધણી પુનઃસ્થાપિત કરતા આ હુકમો સામે બોર્ડ અને મૂળ વાંધો લેનાર રિવિઝનમાં આ કોર્ટ સમક્ષ છે.

૫. સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ માં, અરજદારો માટે અરજદારના વિદ્વાન વકીલ શ્રી મનીષ આર. શાહ સાથે શ્રી શાલિન મહેતા, વિદ્વાન સિનિયર વકીલ ઉપસ્થિત રહ્યા છે જ્યારે સામાવાળા નં. ૧ માટે શ્રી આર.કે. મનસુરી, વિદ્વાન વકીલ સાથે શ્રી મેહુલ એસ. શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલ ઉપસ્થિત રહ્યા છે. સામાવાળા નં. ૨ – વાંધો લેનાર માટે શ્રી સાકીબ એસ. અન્સારી સાથે શ્રી એમ.ટી.એમ. હકીમ, વિદ્વાન વકીલ ઉપસ્થિત રહ્યા છે.

૬. વાંધો લેનાર મુનીરુદ્દીન ફકરુદ્દીન ફાઝ્કી દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦ માં, સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ માં મૂળ સામાવાળા નં. ૨ માટે ઉપસ્થિત રહેલા શ્રી એમ.ટી.એમ. હકીમ, વિદ્વાન વકીલ, અરજદાર માટે ઉપસ્થિત રહ્યા છે જ્યારે સામાવાળા નં. ૧ માટે શ્રી મનીષ આર. શાહ, વિદ્વાન વકીલ સાથે શ્રી શાલિન મહેતા, વિદ્વાન સિનિયર વકીલ ઉપસ્થિત રહ્યા છે જ્યારે સામાવાળા નં. ૨ શેખ ઔનાલી ઇસ્માઈલજી એજ કે જેમની તરફેણમાં ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા અપીલ મંજૂર કરવામાં આવી છે તેમના માટે શ્રી આર.કે. મનસુરી, વિદ્વાન વકીલ સાથે શ્રી મેહુલ એસ. શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલ ઉપસ્થિત રહ્યા છે.

૭. ગુજરાત સ્ટેટ વક્સ બોર્ડ (ટૂંકમાં, હવે પછી 'બોર્ડ' તરીકે ઉલ્લેખિત છે) માટે દલીલ કરતી વખતે, શ્રી મનીષ આર. શાહ, વિદ્વાન વકીલ સાથે શ્રી શાલિન મહેતા, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે વક્સ એક્ટની વિવિધ જોગવાઈઓ તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું છે, એટલે કે કલમ ૩(સી) જે "બોર્ડ" ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે, કલમ ૧૩ જે "બોર્ડની સ્થાપના" ની જોગવાઈ કરે છે, કલમ ૧૩(૩) જે જોગવાઈ કરે છે કે બોર્ડ એક બોડી કોર્પોરેટ છે. કલમ ૧૭ અને ૧૮ જે "બોર્ડની મીટિંગો" અને "બોર્ડની સમિતિઓ" માટે જોગવાઈ કરે છે. કલમ ૩૦ જે "રેકૉર્ડના નિરીક્ષણ" માટે જોગવાઈ કરે છે અને કલમ ૩૨ જે "બોર્ડની સત્તાઓ અને કાર્યો" ની જોગવાઈ કરે છે. તેમણે કલમ ૭૨, ૭૫, ૭૯ અને ૮૦ ની

જોગવાઈઓ તરફ પણ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું છે. આ જોગવાઈઓ વાંચીને, શ્રી શાલિન મહેતા, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે એવી રજૂઆત કરી કે બોર્ડ વક્ષ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ રચાયેલ એક બોડી કોર્પોરેટ છે. કલમ ૮૨ ની જોગવાઈ તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોરતા, શ્રી મહેતાએ એવી રજૂઆત કરી કે બોર્ડ વક્ષ સંબંધિત કોઈપણ દાવા અથવા કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર બની શકે છે અને આવા દાવા અથવા કાર્યવાહીમાં પક્ષકાર તરીકે ઉપસ્થિત રહી શકે છે અને દલીલ કરી શકે છે. તેથી તેમણે એવી રજૂઆત કરી કે બધી જોગવાઈઓ એકસાથે વાંચવાથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે વક્ષ બોર્ડ ન્યાયિક સંસ્થા કે અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થા નથી. તેમના મતે, તે એક વહીવટી સંસ્થા છે જે મુખ્યત્વે વહીવટી કાર્યો અને ભાગ્યે જ કેટલાક અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યો બજાવે છે. બોર્ડનો નોંધણી રદ કરતો હુકમ રદ કરનાર ટ્રિબ્યુનલના હુકમને પડકારતા, શ્રી મહેતા, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે એવી રજૂઆત કરી કે વહીવટી સંસ્થા તરીકે, બોર્ડ પાસે વક્ષની નોંધણી રદ કરવાની સત્તા હતી, ભલે આમ કરવા માટેની કોઈ સ્પષ્ટ સત્તા ન હોય. આ માટે, તેમણે જનરલ ક્લોઝીસ એક્ટની કલમ ૨૧ ની જોગવાઈઓ પર આધાર રાખ્યો હતો.

- શ્રી શાલિન મહેતા, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે એવી રજૂઆત કરી કે વક્ષને નોંધણી આપવાની સત્તા એ વહીવટી કાર્ય છે. તે ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક કાર્ય નથી કારણ કે આવી નોંધણી આપવી એ કંપની અથવા સહકારી મંડળી અથવા પબ્લિક ટ્રસ્ટને નોંધણી આપવા

સમાન છે. તેમાં ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાના કોઈ લક્ષણો નથી. તેથી તેમણે એવી રજૂઆત કરી કે જો બોર્ડે તેની વહીવટી સત્તાના ભાગરૂપે અગાઉનો હુકમ પાછો ખેંચી લીધો હોય અને સામાવાળા નં. ૧ ની નોંધણી રદ કરી હોય, તો વહીવટી કાર્ય બજાવતી વખતે લેવાયેલા નિર્ણયની સમીક્ષા વક્ષ એક્ટમાં સ્પષ્ટ સત્તાની ગેરહાજરીમાં પણ કરી શકાય છે. શ્રી મહેતાના મતે, જો અન્યથા પણ, ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક કાર્ય બજાવતી વખતે નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હોય, તો જો કોઈ છેતરપિંડી અથવા હકીકતો છુપાવવામાં આવી હોય અથવા ગેરમાર્ગે દોરવામાં આવ્યા હોય તો તેની સમીક્ષા કરી શકાય છે. જ્યારે છેતરપિંડી અથવા છુપાવવાની બાબત હોય ત્યારે કોઈ કાયદા દ્વારા સમીક્ષા કરવાની સ્પષ્ટ સત્તા આપવામાં આવી ન હોવા છતાં, બોર્ડ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા હુકમની સમીક્ષા કરવાનું હંમેશા શક્ય છે. તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, તેમણે એ.આઈ.આર. ૧૯૯૬ એસ.સી. ૨૫૯૨ (તેના ફકરા નં. ૨૦) માં નોંધાયેલ સરબજીત સિંઘ વિ. સુશ્રી ગુરપાલ કૌરના કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખીને રજૂઆત કરી કે જો છેતરપિંડીથી કોઈ હુકમ મેળવવામાં આવ્યો હોય તો કોઈ સત્તાધિકારી માટે તેનો હુકમ પાછો ખેંચી લેવાનું હંમેશા ખુલ્લું છે. ૨૦૧૮ (૧૫) એસ.સી.સી. ૧ માં નોંધાયેલ ચિંતપૂર્ણી મેડિકલ કોલેજ અને વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ પંજાબના કેસના ચુકાદાના ફકરા ૧૭ અને ૩૬ પર પણ

આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. મોહમ્મદ ખલીલ વિ. યુપી સુન્ની સેન્ટ્રલ વક્ફ બોર્ડના કેસમાં રિટ પિટિશન નં. ૬૭૮૨૦/૨૦૧૩ માં અલાહાબાદ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો. શ્રી મહેતાએ ૨૦૦૮ (લો સૂટ) કલકત્તા, ૮૧૧ (તેના ફક્કરા નં. ૪૬ અને ૫૧ થી ૫૯) માં નોંધાયેલ સૈયદ ઝહીરુદ્દીન અહમદ બગદાદી વિ. બોર્ડ ઓફ વક્ફ અને અન્યના કેસના ચુકાદા પર પણ આધાર રાખ્યો છે.

- શ્રી શાલિન મહેતા, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે એવી રજૂઆત કરી કે જો વક્ફની નોંધણી છેતરપિંડી અને ગેરમાર્ગે દોરીને મેળવવામાં આવી હોય તો બોર્ડને તે રદ કરવાનો અધિકાર / સત્તા છે. તેમણે તપાસ અહેવાલ અને કારણદર્શક નોટિસ પર આધાર રાખીને એવી રજૂઆત કરી કે અહેવાલ પરથી એ સ્પષ્ટ થાય છે કે તપાસમાં એવું જાણવા મળ્યું હતું કે ત્યાં કોઈ દરગાહ કે કબરસ્તાન નથી અને તેથી, ટ્રસ્ટની નોંધણી માટે શેખ ઔનાલી ઇસ્માઈલજી એજી દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી છેતરપિંડીથી કરવામાં આવી હતી.

૮. શ્રી સાકીબ એસ. અન્સારી, વિદ્વાન વકીલ સાથે ઉપસ્થિત રહેલા શ્રી એમ.ટી.એમ. હકીમ, વિદ્વાન વકીલ પણ ટ્રિબ્યુનલના હુકમને પડકારતા ઉપસ્થિત રહ્યા હોવાથી, કોર્ટે એક સમેકિત વલણ અપનાવવાનું યોગ્ય માન્યું અને તેથી, કોમન સામાવાળા શ્રી મેહુલ શાહને આમંત્રિત કરતા પહેલાં,

સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦ માં વાંધો લેનાર મુનીરુદ્દીન ફકરુદ્દીન ફારૂકી કે જેમની તરફેણમાં શ્રી હકીમ ઉપસ્થિત રહ્યા છે અને જેઓ ટ્રિબ્યુનલના હુકમથી નારાજ છે કારણ કે નોંધણીનો હુકમ પાછો ખેંચી લઈને બોર્ડ દ્વારા રદ કરવામાં આવેલી નોંધણી ટ્રિબ્યુનલના વાદગ્રસ્ત હુકમથી રદબાતલ કરવામાં આવી છે તેમાં શ્રી હકીમને પણ તેમની રજૂઆતો કરવા માટે આમંત્રિત કરવામાં આવ્યા હતા. તેમણે નીચે મુજબની રજૂઆતો કરી છે:

- તેમણે એવી રજૂઆત કરી કે તેઓ શાલિન મહેતા સાથે સહમત થશે કારણ કે વક્ફ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો વાદગ્રસ્ત હુકમ ગેરકાયદેસર અને અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો છે અને ટ્રિબ્યુનલનું એવું તારણ કે વક્ફ બોર્ડ પાસે તેના પોતાના હુકમની સમીક્ષા કરવાની સત્તા નથી અને તેથી, નોંધણી રદ કરી શક્યા ન હોત, તે સ્પષ્ટપણે ટ્રિબ્યુનલનું ભૂલભરેલું તારણ છે.
- શ્રી એમ.ટી.એમ. હકીમે રજૂઆત કરી કે વક્ફ એક્ટની યોજના અથવા જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, વક્ફ બોર્ડ એક અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા છે. પ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંતો અનુસાર, તેથી, જો અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલો હુકમ છેતરપિંડી, ગેરમાર્ગે દોરવા અને / અથવા દગાથી મેળવવામાં આવ્યો હોય, તો અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા અથવા વહીવટી સત્તા પાસે કાયદામાં કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈઓ ન હોવા છતાં સમીક્ષાની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવાની અને હુકમ પાછો ખેંચવાની આંતરિક સત્તા છે. વક્ફ બોર્ડ એક અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા છે તેવી તેમની રજૂઆતના સમર્થનમાં તેમણે કોર્ટનું ધ્યાન વક્ફ એક્ટની નીચેની કલમોની જોગવાઈઓ તરફ પણ દોર્યું હતું.

(૧) કલમ ૩૨ – વક્ફ બોર્ડની સત્તાઓ અને કાર્યો,

- (૨) કલમ ૩૬ – નોંધણી, કલમ ૩૭ – ઓકાફનું રજિસ્ટર,
- (૩) કલમ ૩૯ – જે ઓકાફ અસ્તિત્વમાં નથી તે અંગે બોર્ડની સત્તાઓ,
- (૪) કલમ ૪૦ – જો કોઈ મિલકત વક્ફ મિલકત હોય તો નિર્ણય,
- (૫) કલમ ૫૨ – કલમ ૫૧ ના ઉલ્લંઘનમાં તબદીલ થયેલી વક્ફ મિલકતની વસૂલાત,
- (૬) કલમ ૬૪ – મુતાવફીને દૂર કરવા,
- (૭) કલમ ૬૭ – મેનેજમેન્ટ કમિટીની દેખરેખ અને સુપરસીડ કરવા,
- (૮) કલમ ૬૯ – વક્ફના વહીવટ માટે યોજના ઘડવાની બોર્ડની સત્તા,
- (૯) કલમ ૭૦ – વક્ફના વહીવટને લગતી તપાસ,
- (૧૦) કલમ ૭૧ – તપાસ યોજવાની રીત અને ખાસ કરીને, કલમ ૭૧ પેટા-કલમ ૨.
- વક્ફ બોર્ડ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાનો ઉપયોગ કરે છે તેવી તેમની રજૂઆતોના સમર્થનમાં, શ્રી હકીમે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો:

[એ] એ.આઈ.આર. ૧૯૮૨ કે.એ.એલ. ૨૮૮ – એસ.કે. અબ્દુલ લતીફ વિ. કમિશનર ઓફ વક્ફ અને અન્ય;

[બી] (૨૦૧૯) ૩ કે.એલ.ટી. ૧૦૬૪ (ઇઝોમ સુન્ની વલિયા જુમા મસ્જિદ અને દારુલ ઉલૂમ મદ્રેસા કમિટી વિ. ચીફ એક્ઝિક્યુટિવ ઓફિસર, કેરળ સ્ટેટ વક્ફ બોર્ડ) અને

[સી] ૨૦૦૮ લો સૂટ (કે.એ.એલ.) ૮૧૧ – સૈયદ ઝહીરુદ્દીન અહમદ બગદાદી વિ. બોર્ડ ઓફ વક્ફ અને અન્ય

- શ્રી હકીમે એવી રજૂઆત કરી કે જો અબ્દુલ લતીફ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં કલકત્તા હાઈકોર્ટના ચુકાદાનું વાંચન કરવામાં આવે, તો તે બંગાળ વક્ફ એક્ટની કલમ ૨૭ ના સંદર્ભમાં છે જે વક્ફ એક્ટ, ૧૯૯૫ ની કલમ ૩૨ સમાન છે અને તેથી એ સ્પષ્ટ છે કે કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું હતું કે બોર્ડ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે. ઇઝોમ સુન્ની વલિયા જુમા મસ્જિદ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં કેરળ હાઈકોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખીને કે જેમાં કલમ ૧૪ અને ૩૨ ની જોગવાઈઓ ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે, શ્રી હકીમે રજૂઆત કરી કે તે સ્પષ્ટ છે કે બોર્ડ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે. સૈયદ ઝહીરુદ્દીન અહમદ બગદાદી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, વાંચન પરથી એ સ્પષ્ટ થતું હતું કે કોર્ટે એવું ઠરાવ્યું હતું કે બોર્ડ કેટલીકવાર વહીવટી તેમજ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે અને જ્યારે તે કલમ ૩૬ હેઠળ નોંધણીની આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે, ત્યારે આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા તરીકે કરવામાં આવે છે.

૯. અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા પાસે કાયદામાં કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ ન હોવા છતાં, સમીક્ષા કરવાની અને પાછી ખેંચવાની આંતરિક સત્તા છે કે કેમ તે પ્રશ્ન પર, શ્રી હકીમે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો:

- (૧) (૨૦૦૦) ૩ એસ.સી.સી. ૫૮૧ – ચુનાઈટેડ ઇન્ડિયા ઇન્સ્યોરન્સ કંપની લિમિટેડ વિ. રાજેન્દ્ર સિંહ અને અન્ય,
- (૨) (૨૦૦૫) ૧૩ એસ.સી.સી. ૭૭૭ – કાપડ મજૂર એકતા યુનિયન વિ. બિરલા કોટન સ્પિનિંગ એન્ડ વીવિંગ મિલ્સ લિમિટેડ અને અન્ય,

(૩) (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૨૨૧ – એ.વી. પાપય્યા શાસ્ત્રી અને અન્ય
વિ. આંધ્રપ્રદેશ સરકાર અને અન્ય અને

(૪) (૨૦૧૯) ૧૪ એસ.સી.સી. ૪૪૯ – જળ વિદ્યુત નિગમ વિ. રાજકુમાર
રાજીન્દર સિંહ (મૃત) કાનૂની વારસદારો મારફતે અને અન્ય.

તેમણે એવી રજૂઆત કરી કે જ્યારે કોઈ હુકમ છેતરપિંડી અથવા ગેરમાર્ગે
દોરીને મેળવવામાં આવ્યો હોય, ત્યારે કોઈપણ કોર્ટ અથવા સત્તાધિકારી પાસે
હુકમની સમીક્ષા કરવાની, પાછો ખેંચવાની અથવા પુનર્વિચારણા કરવાની
સત્તા હોય છે. ચુકાદાઓની ઉપરોક્ત હરોળ વાંચીને, શ્રી હકીમે એવી રજૂઆત
કરી કે કાયદામાં સમીક્ષાની કોઈ આંતરિક સત્તા પૂરી પાડવામાં આવી ન હોય
ત્યાં પણ, જ્યારે જેના આધારે હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય તેમાં
છેતરપિંડી સ્પષ્ટ હોય, ત્યારે છેતરપિંડી કાર્યને દૂષિત કરશે અને તેથી,
કોઈપણ સત્તાધિકારી, હાલના કેસમાં વક્ફ બોર્ડ, પાસે હુકમ પાછો ખેંચવાની
સત્તા હતી. તેથી તેમણે રજૂઆત કરી કે વક્ફ બોર્ડના તારીખ ૨૩.૦૯.૨૦૧૯
ના હુકમ કે જેના દ્વારા સામાવાળાની નોંધણી રદ કરવામાં આવી હતી તેને
ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા એ આધાર પર કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવી રદ કરવો જોઈએ નહીં
કે બોર્ડ પાસે તેની સમીક્ષા કરવાની કોઈ સત્તા નથી. તેમણે આગળ એવી
રજૂઆત કરી કે વક્ફ એક્ટની કલમ ૪૧ સાથે વંચાતા જનરલ કલોઝીસ
એક્ટની કલમ ૨૧ પણ પૂરી પાડે છે કે કાયદેસર અમાન્ય ઠેરવવાની અથવા
સુધારો કરવાની સત્તા પણ રદ કરવાની અથવા પાછી ખેંચવાની સત્તા પૂરી

પાડે છે.

૧૦. શ્રી હકીમે રજૂઆત કરી કે ઘટનાક્રમ પરથી એ સ્પષ્ટ રીતે દેખાતું હતું કે સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦ ના સામાવાળા નં. ૨ એ "મોલાયી ચાકુબસાહેબ દરગાહ દાઉદી વહોરા કબરસ્તાન વક્ફ (પાટણ)" ના નામે નોંધણી મેળવીને ગંભીર છેતરપિંડી કરી હતી અને ગેરમાર્ગે દોર્યા હતા, જોકે ત્યાં કોઈ કબરસ્તાન અને / અથવા દરગાહ ન હતા અને જ્યારે તે અરજદાર એટલે કે વાંધા દ્વારા શ્રી હકીમના અસીલનો કેસ એવો હતો કે તે તેમના ટ્રસ્ટ એટલે કે મૌલાના મહેબૂબ દરગાહ અને મસ્જિદ અને કબરસ્તાન, પાટણની નોંધણી સાથે ગેરમાર્ગે દોરે તેટલું સમાન હતું. તેમણે રજૂઆત કરી કે તેથી સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા છેતરપિંડી અને દગો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, બોર્ડે યોગ્ય રીતે નોંધણી રદ કરી હતી અને વક્ફ ટ્રિબ્યુનલે હુકમને ઉલટાવવો જોઈતો ન હતો.

૧૧. જે લાભાર્થીની તરફેણમાં ટ્રિબ્યુનલનો હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને નોંધણી રદ કરવાની વાંધો લેનારની અરજી ઉલટાવી દેવામાં આવી છે અને શેખ ઔનાલી ઇસ્માઈલજી કે જેના માટે તેઓ ઉપસ્થિત રહ્યા છે તેમની નોંધણી પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવી છે તેમના માટે ઉપસ્થિત રહેલા શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે નીચે મુજબની રજૂઆત કરી:

શ્રી મેહુલ શાહે વક્ફ એક્ટની કલમ ૩૬ હેઠળ ટ્રસ્ટની નોંધણી માટેની અરજી અને તેની સાથે દાખલ કરવામાં આવેલા ડિક્લેરેશન (જાહેરાતનામા) દ્વારા

કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું. પેપર બુકમાંથી અરજી વાંચતા, તેમણે રજૂઆત કરી કે તેમાં સ્પષ્ટપણે જણાવવામાં આવ્યું હતું કે વક્ષ મિલકત પંચમુખી દર્શન શોપિંગ સેન્ટર, એસ-૧૭, બીજો માળ, સિટી સર્વે નં. ૨૪૦૬/૫/૧૭, મુ. ભુંગડી, જી. પાટણ ખાતે આવેલી છે. તે વક્ષને આપવામાં આવી હતી અને દરગાહ પર આવતા શ્રદ્ધાળુઓ માટે મિલકત આપવામાં આવે તે હેતુથી નોંધણીની માંગણી કરવામાં આવી હતી. તેમણે તારીખ ૨૩.૦૩.૨૦૧૮ ની અરજી સાથે તૈયાર કરીને રજૂ કરવામાં આવેલા ડિક્લેરેશન તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું. જાહેર નોટિસના પ્રકાશન પછી અને યોગ્ય તપાસ પછી નોંધણી મંજૂર કરવામાં આવી હતી. એક્ટની કલમ ૩૬ ની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં વાંચતા અરજીનું વાંચન એ દર્શાવશે કે અરજી દાવા (પ્લેઈન્ટ) ના સ્વરૂપમાં છે જેને કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ ની જોગવાઈઓ અનુસાર દાવા તરીકે ચકાસવાની હોય છે. નોંધણી મંજૂર કરતા હુકમમાં તારણો નોંધવામાં આવ્યા હતા. તેથી, હુકમ અર્ધ-ન્યાયિક ભૂમિકાની સત્તાના ઉપયોગમાં એક હુકમ બને છે. અરજદાર કે જેણે નોંધણીની માંગણી કરી હતી અને જેને તે મંજૂર કરવામાં આવી હતી તેના દ્વારા કોઈ છેતરપિંડી કરવામાં આવી ન હોય ત્યારે તેને પાછી ખેંચી શકાતી નથી કે તેની સમીક્ષા કરી શકાતી નથી.

શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે એવી રજૂઆત કરી કે જો કલમ ૩૬ વાંચવામાં આવે તો તેમાં કોઈ શંકા નથી કે કલમ ૩૬ હેઠળ કરવામાં આવેલી દરેક અરજી પર અરજદાર દ્વારા વદીની સહી અને ચકાસણી માટે કોડ ઓફ

સિવિલ પ્રોસિજરમાં આપેલી રીતમાં સહી અને ચકાસણી કરવાની હોય છે. નોંધણી કરતા પહેલા, બોર્ડ અરજીની અસલિયત અને કાયદેસરતા અને તેમાં રહેલી કોઈપણ વિગતોની ચોકસાઈના સંબંધમાં જે યોગ્ય લાગે તે તપાસ કરે છે અને જ્યારે અરજી કરવામાં આવે છે, ત્યારે જો ઈચ્છા હોય તો સુનાવણીની તક આપ્યા પછી આવી અરજી મંજૂર કરવામાં આવે છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, નોંધણીની સત્તાઓનો જે રીતે ઉપયોગ થાય છે તે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા છે તેમાં કોઈ શંકા નથી.

શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે એવી રજૂઆત કરી કે વક્ફ બોર્ડ પાસે સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશન દાખલ કરવા માટે કોઈ લોકસ સ્ટેન્ડી નથી કારણ કે તેને પીડિત વ્યક્તિ કહી શકાય નહીં. આના સમર્થનમાં, શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે ૨૦૧૩ (૪) એસ.સી.સી. ૪૬૫ માં નોંધાયેલા આયુખાન નૂરખાન પઠાણ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના કેસના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો. તેમણે રજૂઆત કરી કે ટ્રિબ્યુનલે એવું ઠરાવવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી કે જો બોર્ડ સહિતનો કોઈ પક્ષકાર ટ્રસ્ટની નોંધણીથી નારાજ હોય તો તે વક્ફ એક્ટની કલમ ૮૩ હેઠળ અપીલ દાખલ કરીને તેને પડકારી શકે છે. ત્યારબાદ તેઓ કોર્ટને વક્ફ એક્ટની કલમ ૮૩ ની જોગવાઈઓ તરફ લઈ ગયા.

કલમ ૩૬ હેઠળ નોંધણીનો પસાર થયેલો હુકમ એ અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યોના ઉપયોગની સત્તા છે તેવા તેમના સમર્થનમાં, શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો:

ક્રમ નં.	પક્ષકારનું નામ	સાઈટેશન
૧	નરેશ કુમાર વિ. ગવર્મેન્ટ ઓફ એન.સી.ટી. દિલ્હી	૨૦૧૯ (૯) એસ.સી.સી. ૪૧૬
૨	કલાભારતી એડવર્ટાઈઝિંગ વિ. હેમંત વિમલનાથ	૨૦૧૦ (૯) એસ.સી.સી. ૪૩૭
૩	અલી મકિન નાકવી વિ. યુ.પી. શિયા સેન્ટ્રલ બોર્ડ	૨૦૦૮ એસ.સી.સી. ઓનલાઈન એ.એલ.એલ. ૬૧૭
૪	આલોક સરકારી ગૃહ નિર્માણ વિ. શિયા સેન્ટ્રલ વક્ફ બોર્ડ	
૫	કાપડ મજૂર એકતા યુનિયન વિ. મેનેજમેન્ટ ઓફ બિરલા કોટન સ્પિનિંગ એન્ડ વીવિંગ	૨૦૦૫ (૧૩) એસ.સી.સી. ૭૭૭
૬	સી.એ. અબૂબકર વિ. ધ સ્ટેટ ઓફ કેરળ ૨૦૨૦ (૨) કે.એલ.ટી. ૪૫૮ વક્ફ બોર્ડ	
૭	એ.કે. ટેક્સટાઈલ વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા	ડબલ્યુ.પી.(સી) નં. ૨૬૨૩/૨૦૨૦

શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે આગળ એવી રજૂઆત કરી કે જો વક્ફ એક્ટની જોગવાઈઓ વાંચવામાં આવે, તો એક્ટમાં સમીક્ષાની કોઈ સ્પષ્ટ જોગવાઈ પૂરી પાડવામાં આવી નથી. તેથી, એ હકીકત સ્વીકાર્ય છે કે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા તરીકે વક્ફ બોર્ડ પાસે પોતાના હુકમો પાછા ખેંચવા માટે સમીક્ષાની કોઈ સત્તા નિહિત નથી.

૧૨. સ્વીકાર્યા વગર એવું ધારી લઈએ કે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા પાસે છેતરપિંડી અથવા

ગેરમાર્ગે દોરવાના કારણે કોઈપણ કાનૂની જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં પોતાનો હુકમ પાછો ખેંચવાની સત્તા હશે, તો તેમણે કારણદર્શક નોટિસની સામગ્રી તરફ કોર્ટનું ધ્યાન દોર્યું અને રજૂઆત કરી કે બોર્ડ દ્વારા કારણદર્શક નોટિસ ઇસ્યુ કરવા માટેનું એકમાત્ર કારણ એ હતું કે બોર્ડના મતે અરજી કરવામાં આવી હતી અને અરજદારે બોર્ડને ગેરમાર્ગે દોર્યું હતું તે આધારે હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો. છેતરપિંડીનો કોઈ આક્ષેપ ન હતો.

૧૩. ઇન્ડિયન કોન્ટ્રેક્ટ એક્ટ, ૧૮૭૨ ની કલમ ૧૭ અને ૧૮ ની જોગવાઈઓ તરફ ધ્યાન દોરતા જેમાં છેતરપિંડી અને ગેરમાર્ગે દોરવાને વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યા છે, શ્રી શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે રજૂઆત કરી કે છેતરપિંડીના તત્વ માટે ઇરાદાપૂર્વકનું, હેતુપૂર્વકનું અને ખુલ્લું કૃત્ય જરૂરી છે. અરજદારે જરૂરી દસ્તાવેજો સાથે નિર્ધારિત ફોર્મેટમાં નોંધણી માટેની અરજી દાખલ કરી હતી અને વક્ષ બોર્ડે એક્ટની કલમ ૩૬ હેઠળ હુકમ પસાર કર્યો હતો. કશું છુપાવવામાં આવ્યું ન હતું. અરજીમાં ચોક્કસ કેસ હતો કે મિલકત એટલે કે શોપિંગ સેન્ટરની દુકાન દરગાહની મુલાકાતે આવતા શ્રદ્ધાળુઓના ભોજન અને આશ્રય માટે આપવાની હતી. શરૂઆતથી જ હકીકતનું સ્પષ્ટ નિવેદન હતું કે દરગાહની મુલાકાતે આવતા શ્રદ્ધાળુઓને ચોક્કસ સુવિધા પૂરી પાડવા અને તેનું સંચાલન કરવા માટે સદર મિલકતનું વક્ષ કરવામાં આવ્યું છે. બોર્ડ જેવી અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા કોઈપણ છેતરપિંડીની ગેરહાજરીમાં

હુકમની સમીક્ષા કરી શકે નહીં અને નોંધણી રદ કરી શકે નહીં. તે માટે, તેમણે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો:

ક્રમ નં.	પક્ષકારનું નામ	સાઈટશન
૧	ચીફ એન્જિનિયર એમ.એસ.ઈ.બી. વિ. સુરેશ રઘુનાથ ભોકારે	૨૦૦૫ (૧૦) એસ.સી.સી. ૪૬૫
૨	એ.સી. અનંતસ્વામી વિ. બોરૈયા (મૃત) કાનૂની વારસદારો મારફતે	૨૦૦૪ (૮) એસ.સી.સી. ૫૮૮
૩	હરજસ રાની મખીજા વિ. પુષ્પા રાની જૈન	૨૦૧૭ (૨) એસ.સી.સી. ૭૯૭

૧૪. શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલે રજૂઆત કરી કે બોર્ડે સમાન તારીખે એટલે કે ૨૩ મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૧૮ ના રોજ નોંધણી પાછી ખેંચવાના બે હુકમો પસાર કર્યા હતા અને એક્ટની કલમ ૬૪ હેઠળ પણ હુકમ પસાર કર્યો હતો જેના દ્વારા અરજી કરનાર સામાવાળાને મુતાવક્તી તરીકે દૂર કરવામાં આવ્યા હતા. અનિવાર્યપણે અપીલ નં. ૩૦/૨૦૧૮ અને અપીલ નં. ૨૮/૨૦૨૦ ના બંને હુકમોના તારણો સમાન છે અને બંને અરજદારોએ આ હુકમોને પડકાર્યા નથી. તેથી રિવિઝન એપ્લિકેશનો રેસ જ્યુડિકાટા દ્વારા રોકાયેલી છે. સદર રજૂઆત માટે તેમણે નીચેના ચુકાદાઓ પર આધાર રાખ્યો હતો:

ક્રમ નં.	પક્ષકારનું નામ	સાઈટશન
૧	પ્રીમિયર ટાયર લિ. વિ. કેરળ સ્ટેટ	એ.આઈ.આર. ૧૯૯૩

ક્રમ નં.	પક્ષકારનું નામ	સાઈટશન
	રોડ ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન	એસ.સી. ૧૨૦૨
૨	શ્રી ગંગાઈ વિનાયગર મંદિર વિ. મનાક્ષી અમ્માલ	૨૦૧૫ (૩) એસ.સી.સી. ૬૨૪
૩	દરયાશ બમનશા મેધોરા વિ. નરીમાન બમનશા મેધોરા	૨૦૦૨ (૧) જી.એલ.આર. ૪૭૪

૧૫. પુનઃ દલીલમાં, અપીલ નં. ૨૮/૨૦૨૦ ના તારણોના સંદર્ભમાં રેસ જ્યુડિકાટના પ્રશ્ન પર શ્રી હકીમે રજૂઆત કરી કે રેસ જ્યુડિકાટના પાસા પર શ્રી શાહની રજૂઆત કાયદો અને હકીકતો બંને દ્રષ્ટિએ સંપૂર્ણપણે ગેરસમજભરેલી છે. સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશનો અનિવાર્યપણે વક્ફ અપીલ નં. ૩૦/૨૦૧૯ માં પસાર થયેલા હુકમને પડકારવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે. વક્ફ અપીલ નં. ૨૮/૨૦૨૦ માં પસાર કરાયેલા હુકમમાં કે જેમાં ટ્રસ્ટના સામાવાળા નં. ૨ ને મુતાવક્તી તરીકે દૂર કરવા અંગે એક્ટની કલમ ૬૪ હેઠળ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, તેમાં સિવિલ રિવિઝન એપ્લિકેશનના અરજદારો તે રીતે નારાજ નથી કારણ કે તે બીજા ટ્રસ્ટના સંદર્ભમાં હતું અને તેથી, તેને પડકારવામાં આવ્યો નથી.

૧૬. સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોની રજૂઆતો ધ્યાને લીધા પછી, નક્કી કરવાનો મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે વક્ફ એક્ટની કલમ ૩૬ હેઠળ બોર્ડે જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કર્યો છે તે વહીવટી છે કે ન્યાયિક કે અર્ધ-ન્યાયિક છે અને જો તે

કોઈપણ રીતે વહીવટી અથવા અર્ધ-ન્યાયિક હોય, તો સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૮૬/૨૦૨૦ ના અરજદાર દ્વારા વાંધો નોંધાવવા પર, ટ્રસ્ટની નોંધણી મંજૂર કર્યા પછી બોર્ડ માટે પોતાના હુકમો પાછા ખેંચવા યોગ્ય હતા કે કેમ. તમામ વિદ્વાન વકીલોએ આ કોર્ટને વક્ફ એક્ટની સંબંધિત કલમોની જોગવાઈઓમાંથી પસાર કરી છે.

૧૭. જોગવાઈઓ વાંચતા, એક્ટમાં કોઈપણ ચોક્કસ જોગવાઈ વિના બોર્ડને પોતાનો હુકમ પાછો ખેંચવાની સત્તા હતી કે કેમ તે અંગે બોર્ડની સત્તા પર નિર્ણય કરવા જતા પહેલા, એક્ટની કલમ ૧૩ ની જોગવાઈઓ વાંચવાથી એ જણાવાશે કે બોર્ડ રાજ્ય સરકાર દ્વારા એક્ટ હેઠળ સમાવિષ્ટ એક બોડી કોર્પોરેટ છે. ગુજરાત રાજ્યની અંદરના વક્ફની ટેન્ડરેજ અને સંચાલન કરવા માટે નિગમિત કરાયેલ તે એક વહીવટી સંસ્થા છે. તેની ફરજોના બજવણીમાં, એક્ટ હેઠળના હેતુઓને પાર પાડવા માટે કેટલાક તબક્કે અથવા કલમ ૩૬ અને ૪૧ જેવી વિવિધ કલમોની જોગવાઈઓ વાંચતા, જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે જો કે તે મોટે ભાગે વહીવટી કાર્યવાહીના સ્વરૂપમાં કાર્ય કરે છે, તે અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાની ભૂમિકા ભજવવાના સ્વરૂપમાં પોતાની અંદર ક્રિયાઓ લે છે. જ્યારે કલમ ૩૬, ૪૦ અને ૪૧ વાંચવામાં આવે છે જે સમાન પ્રકરણ અને શીર્ષક હેઠળ આવે છે એટલે કે પ્રકરણ ૫ – ઔકાફની નોંધણી સાથે વ્યવહાર કરવો, ત્યારે જે જોઈ શકાય છે તે એ છે કે નોંધણીના કિસ્સામાં કોઈ મિલકત વક્ફ મિલકત છે કે કેમ, બોર્ડ આવા પ્રશ્નોની તપાસ હાથ ધરે છે અને જ્યારે આવી

તપાસ હાથ ધરવામાં આવે છે, ત્યારે મિલકત વક્ફની છે કે નહીં તે અંગેના બોર્ડના નિર્ણયના સંબંધમાં કલમ ૪૦ ના સંદર્ભમાં વાંચવામાં આવે ત્યારે આવી તપાસ પડકારનો વિષય બને છે. એક્ટની કલમ ૪૦ હેઠળ લેવાયેલા બોર્ડના હુકમો ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા પુરસ્કાર માટે ફેરફાર કરવાને આધીન છે. એક્ટની કલમ ૩૬ અને ૪૦ નું પુનઃઉત્પાદન કરવું યોગ્ય રહેશે, જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"૩૬. નોંધણી:—

- (૧) આ એક્ટની શરૂઆત પહેલાં કે પછી બનાવવામાં આવેલ દરેક [વક્ફ], બોર્ડની ઓફિસમાં નોંધણી કરાવવામાં આવશે.
- (૨) નોંધણી માટેની અરજી મુતાવક્તી દ્વારા કરવામાં આવશે: બશરતે કે આવી અરજીઓ [વક્ફ] અથવા તેના વંશજો અથવા [વક્ફ] ના લાભાર્થી અથવા [વક્ફ] જે સંપ્રદાયનો છે તે સંપ્રદાયના કોઈપણ મુસ્લિમ દ્વારા કરવામાં આવી શકે છે.
- (૩) નોંધણી માટેની અરજી બોર્ડ નિયમ દ્વારા પ્રદાન કરે તેવા સ્વરૂપમાં અને રીતમાં અને તેવા સ્થળે કરવામાં આવશે અને તેમાં નીચેની વિગતો હશે:—
 - (એ) [વક્ફ] મિલકતોની ઓળખ માટે પૂરતી તેનું વર્ણન;
 - (બી) આવી મિલકતોમાંથી કુલ વાર્ષિક આવક;
 - (સી) [વક્ફ] મિલકતોના સંદર્ભમાં વાર્ષિક રૂપે ચૂકવવાપાત્ર જમીન મહેસૂલ, સેસ, દરો અને કરની રકમ;
 - (ડી) [વક્ફ] મિલકતોની આવકની વસૂલાતમાં વાર્ષિક ધોરણે થતા ખર્ચનો અંદાજ;

(ઈ) [વક્ક] હેઠળ અલગ રાખવામાં આવેલી રકમ-

(૧) મુતાવઘ્નીનો પગાર અને વ્યક્તિઓને ભથ્થાં;

(૨) શુદ્ધ ધાર્મિક હેતુઓ;

(૩) પરોપકારી હેતુઓ; અને

(૪) અન્ય કોઈ હેતુઓ;

(એફ) નિયમો દ્વારા બોર્ડ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ અન્ય કોઈપણ વિગતો.

(જ) આવી દરેક અરજ સાથે [વક્ક] ડીડની નકલ જોડી દેવામાં આવશે અથવા જો આવી ડીડ executed કરવામાં આવી ન હોય અથવા તેની નકલ મેળવી ન શકાય, તો [વક્ક] ના મૂળ, પ્રકૃતિ અને હેતુઓની, અરજદારને જેટલી જાણીતી હોય તેટલી, સંપૂર્ણ વિગતો હોવી જોઈએ.

(પ) પેટા-કલમ (૨) હેઠળ કરવામાં આવેલી દરેક અરજ પર પ્લીડિંગ્સની સહી અને ચકાસણી માટે કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર, ૧૯૦૮ (૧૯૦૮ નો ૫) માં આપેલી રીતમાં અરજદાર દ્વારા સહી અને ચકાસણી કરવામાં આવશે.

(ડ) બોર્ડ અરજદારને જરૂરી માને તેવી કોઈપણ વધુ વિગતો અથવા માહિતી સપ્લાય કરવાની માંગ કરી શકે છે.

(ઢ) નોંધણી માટેની અરજ મળ્યા પર, બોર્ડ [વક્ક] ની નોંધણી પહેલાં અરજની અસલિયત અને કાયદેસરતા અને તેમાં રહેલી કોઈપણ વિગતોની ચોકસાઈના સંબંધમાં યોગ્ય લાગે તેવી તપાસ કરી શકે છે અને જ્યારે અરજ [વક્ક] મિલકતનું સંચાલન કરતી વ્યક્તિ સિવાયની અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા

કરવામાં આવે છે, ત્યારે બોર્ડ [વક્ક] ની નોંધણી કરતા પહેલા, [વક્ક] મિલકતનું સંચાલન કરતી વ્યક્તિને અરજીની નોટિસ આપશે અને જો તેને સાંભળવાની ઇચ્છા હોય તો તેને સાંભળશે.

(૮) આ એક્ટની શરૂઆત પહેલાં બનાવેલ [ઓકાફ] ના કિસ્સામાં, નોંધણી માટેની દરેક અરજી આવી શરૂઆતથી ત્રણ મહિનાની અંદર કરવામાં આવશે અને આવા પ્રારંભ પછી બનાવેલ [ઓકાફ] ના કિસ્સામાં, [વક્ક] ની રચનાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર કરવામાં આવશે: બશરતે કે જ્યાં [વક્ક] ની રચના સમયે કોઈ બોર્ડ ન હોય, ત્યાં આવી અરજી બોર્ડની સ્થાપનાની તારીખથી ત્રણ મહિનાની અંદર કરવામાં આવશે.

૪૦. જો કોઈ મિલકત [વક્ક] મિલકત હોય તો નિર્ણય. –

(૧) બોર્ડ પોતે એવી કોઈપણ મિલકત અંગે માહિતી એકત્રિત કરી શકે છે જેના વિશે તેને [વક્ક] મિલકત હોવાનું માનવાનું કારણ હોય અને જો કોઈ પ્રશ્ન ઉભો થાય કે કોઈ ચોક્કસ મિલકત [વક્ક] મિલકત છે કે નહીં અથવા કોઈ [વક્ક] એ સુન્ની [વક્ક] છે કે શિયા [વક્ક] છે, તો તે યોગ્ય લાગે તેવી તપાસ કર્યા પછી, પ્રશ્નનો નિર્ણય કરી શકે છે.

(૨) પેટા-કલમ (૧) હેઠળના પ્રશ્ન પર બોર્ડનો નિર્ણય, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા રદ અથવા સંશોધિત ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, અંતિમ રહેશે.

(૩) જ્યાં બોર્ડ પાસે એવું માનવાનું કોઈ કારણ હોય કે ઇન્ડિયન ટ્રસ્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૨ (૧૮૮૨ નો ૨) અથવા સોસાયટીઝ રજિસ્ટ્રેશન એક્ટ, ૧૮૬૦ (૧૮૬૦ નો ૨૧) ના અનુસંધાનમાં નોંધાયેલા કોઈપણ ટ્રસ્ટ અથવા સોસાયટીની કોઈપણ મિલકત અથવા

અન્ય કોઈપણ એક્ટ હેઠળ, [વક્ક] મિલકત છે, ત્યારે બોર્ડ આવા એક્ટમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબત હોવા છતાં, આવી મિલકતના સંબંધમાં તપાસ યોજી શકે છે અને જો આવી તપાસ પછી બોર્ડ સંતુષ્ટ થાય કે આવી મિલકત [વક્ક] મિલકત છે, તો ટ્રસ્ટ અથવા સોસાયટીને, જે કેસ હોઈ શકે, આ એક્ટ હેઠળ આવી મિલકતની નોંધણી કરવા અથવા કારણ દર્શાવવા માટે બોલાવી શકે છે કે આવી મિલકતની નોંધણી શા માટે ન કરવી જોઈએ: બશરતે કે આવા તમામ કેસોમાં, આ પેટા-કલમ હેઠળ લેવા માટે પ્રસ્તાવિત કાર્યવાહીની નોટિસ તે સત્તાધિકારીને આપવામાં આવશે જેના દ્વારા ટ્રસ્ટ અથવા સોસાયટીની નોંધણી કરવામાં આવી હતી.

(જ) બોર્ડ, પેટા-કલમ (૩) ના અનુસંધાનમાં ઇસ્યુ કરવામાં આવેલી નોટિસના અનુસંધાનમાં બતાવી શકાય તેવા કારણને યોગ્ય રીતે ધ્યાનમાં લીધા પછી, યોગ્ય લાગે તેવા હુકમો પસાર કરશે અને બોર્ડ દ્વારા કરવામાં આવેલો હુકમ, ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા રદ અથવા સંશોધિત ન કરવામાં આવે ત્યાં સુધી, અંતિમ રહેશે."

૧૮. તેથી, જો કે શ્રી શાલિન મહેતા દલીલ કરશે કે બોર્ડની સત્તાઓ શુદ્ધ વહીવટી પ્રકૃતિની છે, અને શ્રી હકીમ દલીલ કરશે કે તે ન્યાયિક સત્તા તરીકે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે છે ત્યારે સૈયદ ઝહીરુદ્દીન અહમદ બગદાદી (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ચુકાદો વાંચવાથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે બોર્ડ વહીવટી તેમજ અર્ધ-ન્યાયિક બંને સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી શકે છે. સંબંધિત ફકરા નં. ૨૭, ૨૮, ૪૦ અને ૪૪ થી ૫૪ નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે:

"૨૭. વર્તમાન મામલામાં સંબંધિત પક્ષકારની રજૂઆતના વિચારણામાં, એવું જાણવા મળે છે કે અહીં વિવાદનો મુખ્ય પ્રશ્ન આમાં છે, પ્રથમ વક્ષ બોર્ડ દ્વારા મુતાવક્તી તરીકે સામાવાળા નં. ૩ ની નિમણૂકના સંબંધમાં અને બીજું ત્યારબાદના હુકમ દ્વારા વર્તમાન અરજદારની અરજી પર મુતાવક્તી તરીકે સામાવાળા નં. ૩ ની આવી નિમણૂકના રદ્દીકરણમાં. સામાવાળાઓની બાજુથી, ખાસ કરીને સામાવાળા નં. ૩ ની ફરિયાદ વક્ષ બોર્ડની સત્તાને તેના પોતાના હુકમની સમીક્ષા કરવા અને મુતાવક્તીની નિમણૂકના રદ્દીકરણ દ્વારા પહેલા હુકમથી વિરુદ્ધનો ત્યારબાદનો હુકમ પસાર કરવા માટે કહેવામાં રહી હતી. તે હકીકત છે, જો કે વક્ષ એક્ટ, ૧૯૮૫ માં મુતાવક્તીના 'નિમણૂક રદ કરવી' એવા શબ્દોમાં સૂચવવામાં આવ્યું નથી, પરંતુ એક્ટની કલમ ૬૪ ની કાનૂની જોગવાઈ હેઠળ મુતાવક્તીને દૂર કરવાની જોગવાઈ છે.

૨૮. સમીક્ષાના માર્ગને લીધા વિના (જે વર્તમાન એક્ટ પ્રદાન કરતું નથી) અથવા એક્ટની કલમ ૬૪ ની જોગવાઈ મુજબ તપાસ કર્યા વિના વક્ષ બોર્ડની અગાઉના હુકમને ઉલટાવી દેવાની સત્તાનું વિશ્લેષણ કરવા માટે વધુ વિગતમાં જતા પહેલા, મુતાવક્તીની નિમણૂક અને દૂર કરવાના સંબંધમાં વક્ષ એક્ટ, ૧૯૮૫ માં બોર્ડની સત્તાઓ અને કાર્યોનો સંદર્ભ જોવાનો રહેશે. એક્ટની કલમ ૩૨(૧) નીચે મુજબ વાંચે છે:—

"આ એક્ટ હેઠળ બનાવી શકાય તેવા કોઈપણ નિયમોને આધીન, રાજ્યના તમામ વક્ષની સામાન્ય દેખરેખ રાજ્ય માટે સ્થાપિત બોર્ડમાં રહેશે; અને બોર્ડની એવી ફરજ રહેશે કે તે આ એક્ટ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે જેથી ખાતરી કરી શકાય કે તેની દેખરેખ હેઠળના વક્ષ યોગ્ય રીતે જાળવવામાં આવે છે, નિયંત્રિત થાય છે અને સંચાલિત થાય છે અને તેની

આવક યોગ્ય રીતે તે હેતુઓ અને હેતુઓ માટે લાગુ કરવામાં આવે છે જેના માટે આવા વક્ષ બનાવવામાં આવ્યા હતા અથવા હેતુસર હતા: બશરતે કે કોઈપણ વક્ષના સંબંધમાં આ એક્ટ હેઠળ તેની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે, બોર્ડ વાકિફની દિશાઓ, વક્ષના હેતુઓ અને મુસ્લિમ કાયદાની શાળા દ્વારા મંજૂર કરાયેલ વક્ષના કોઈપણ રિવાજ અથવા પ્રથા સાથે સુસંગત રહીને કાર્ય કરશે. સ્પષ્ટતા: શંકાઓ દૂર કરવા માટે, આથી એવું જાહેર કરવામાં આવે છે કે આ પેટા-કલમમાં, 'વક્ષ' માં એવું વક્ષ સામેલ છે જેના સંબંધમાં આ એક્ટની શરૂઆત પહેલાં કે પછી કોઈપણ કોર્ટ ઓફ લો દ્વારા કોઈ યોજના બનાવવામાં આવી હોય."

૪૦. સામાવાળા નં. ૩ માટેના વિદ્વાન સિનિયર વકીલ શ્રી એસ.પી. રાય ચૌધરીની આ રજૂઆત સાથે હું સંમત છું કે એક્ટ બોર્ડ દ્વારા તેના પોતાના હુકમની સમીક્ષા માટે કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ પ્રદાન કરતું નથી અને બોર્ડ માત્ર એક્ટની કલમ ૬૪ ની જોગવાઈ મુજબ જ મુતાવલીને દૂર કરી શકે છે. હું શ્રી રાય ચૌધરી સાથે પણ સંમત છું કે કલમો A(a) (k) માં પૂરી પાડવામાં આવેલ ચોક્કસ આચરણ બોર્ડના તારીખ ૧૪.૧૦.૧૯૯૯ ના ઠરાવ દ્વારા મુતાવલીમાંથી સામાવાળા નં. ૩ ને દૂર કરવાનું કારણ ન હતું.

૪૪. પરંતુ એક્ટમાં સમીક્ષાની જોગવાઈ લીધા વિના અથવા એક્ટની કલમ ૬૪ ની જોગવાઈ મુજબ કોઈપણ તપાસ કર્યા વિના રદ્દીકરણના માર્ગ દ્વારા હુકમ ટકી શકે છે કે કેમ તે મુખ્ય પ્રશ્ન હજુ પણ નક્કી કરવાનો બાકી છે.

૪૫. એક્ટમાં કોઈ ચોક્કસ જોગવાઈ વિના બોર્ડની પોતાના હુકમને પાછા ખેંચવાની સત્તાના મુદ્દા પર નિર્ણય કરવા જતા પહેલાં, બોર્ડની સ્થિતિ

ચકાસવાની છે. વક્ષ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૧૩ ની જોગવાઈ બોર્ડની રચનાના સંબંધમાં છે જે રાજ્ય સરકાર દ્વારા સરકારી ગેઝેટમાં સૂચના દ્વારા નિયુક્ત કરવામાં આવે છે અને કાયમી ઉત્તરાધિકારી ધરાવતી બોડી કોર્પોરેટ છે. વક્ષ બોર્ડ એ વ્યક્તિઓનું સમૂહ નથી અને કંપની સમાન પણ નથી પરંતુ શુદ્ધ અને સાદી વૈધાનિક સંસ્થા છે. એસ્ટેટમાં વક્ષ અને તેના સંચાલન અને વહીવટની દેખરેખ રાખવા માટે રચાયેલ તે એક વહીવટી સંસ્થા છે.

૪૬. તેથી તે જોવામાં આવે છે કે વક્ષ બોર્ડ એ કાયદા દ્વારા બનાવેલ વહીવટી સંસ્થા છે અને તેના કૃત્યો મોટે ભાગે વહીવટી કાર્યવાહીના સ્વરૂપમાં હોય છે અને જ્યારે બોર્ડે વક્ષના સંબંધમાં કેટલાક નિર્ણયો પર પહોંચવા માટે કેટલીક તપાસ પ્રક્રિયામાંથી પસાર થવાનું હોય છે ત્યારે આવી વહીવટી કાર્યવાહી કેટલીકવાર અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યવાહીનું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. મુતાવક્ષીની નિમણૂક અને દૂર કરવાની પ્રક્રિયા વક્ષ બોર્ડની આવી અર્ધ-ન્યાયિક પ્રક્રિયામાં આવે છે.

૪૭. આ સંદર્ભમાં, અરજદાર માટેના વિદ્વાન સિનિયર એડવોકેટ શ્રી બેનરજીએ રજૂઆત કરી કે એક્ટમાં સમીક્ષાની કોઈ જોગવાઈ ન હોવા છતાં, બોર્ડ પાસે તેના અગાઉના હુકમને પાછા ખેંચવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે જે હકીકતના છુપાવવા અથવા ગેરમાર્ગે દોરવાથી મેળવવામાં આવ્યો છે જે છેતરપિંડી સમાન છે. આ સંદર્ભમાં, શ્રી બેનરજીએ અગાઉ ૧૯૯૨ (૧) સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૫૩૪ માં નોંધાયેલા ચુકાદા પર આધાર રાખીને એ દલીલ કરી હતી કે છેતરપિંડી એ કેટલાક તત્વના સંબંધમાં રજૂઆત કરનારની ઇરાદાપૂર્વકની સક્રિય ભૂમિકાનું ઉત્પાદન છે જે તે અસત્ય હોવાનું જાણે છે અને છતાં આવી ગેરમાર્ગે દોરતી રજૂઆત કરીને, તે રજૂઆત કરનારને સાચું માનવા માટે પ્રેરિત કરીને તેને ગેરમાર્ગે દોરીને તેની તરફેણમાં હુકમ મેળવવામાં સફળ થાય છે.

૪૮. આ સંદર્ભમાં બોર્ડના તારીખ ૩૦.૧.૧૯૯૫ ના હુકમનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે જેના દ્વારા સામાવાળા નં. ૩ ની મુતાવણી તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી છે અને તારીખ ૧૪.૧૦.૧૯૯૫ ના ઠરાવનો પણ સંદર્ભ લઈ શકાય છે, જેથી તે સુનિશ્ચિત કરી શકાય કે સામાવાળા નં. ૩ એ તેણીના પતિ બદરુદ્દીન અહમદ દ્વારા છોડવામાં આવેલ ટ્રસ્ટ ડીડ રજૂ કરીને જ પોતાની નિમણૂક મેળવી હતી. તે કોઈનો ઇનકાર નથી કે વક્ફનું ડીડ જેમાં ક્યારેય એવું ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યું નથી કે ભવિષ્યનો મુતાવણી તેના અવસાન પર તેની પસંદગીની વ્યક્તિને પસંદ કરવા માટે કોઈપણ ટ્રસ્ટ ડીડ અથવા અન્ય દસ્તાવેજ બનાવવામાં સક્ષમ હશે. આ સંદર્ભમાં, ૧૯૬૯ (૨) એ.સી.સી. ૪૭૧ (અમદાવાદ જી.એચ. હરીફ અને અન્ય વિ. કમિશનર ઓફ વેલ્થ ટેક્સ, કોલકાતા) નો સંદર્ભ લઈ શકાય છે. માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે "વક્ફની ક્ષણ બનાવવામાં આવે છે' મિલકતના તમામ અધિકારો વક્ફમાંથી પસાર થાય છે અને સર્વશક્તિમાનમાં નિહિત થાય છે. તેથી, મુતાવણી પાસે વક્ફની મિલકતમાં કોઈ અધિકાર નથી. તે તકનીકી અર્થમાં ટ્રસ્ટી નથી, તેની સ્થિતિ માત્ર સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ અથવા મેનેજર જેવી છે. મુતાવણી પાસે કોર્ટની પરવાનગી વિના વક્ફ મિલકત અથવા તેના કોઈપણ ભાગનું મોર્ગેજ, વેચાણ અથવા વિનિમય કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી સિવાય કે તેને વક્ફના ડીડ દ્વારા આમ કરવા માટે સ્પષ્ટપણે સત્તા આપવામાં આવી હોય".

૪૯. માનનીય કોર્ટના આવા અવલોકનથી તેમજ વક્ફ એક્ટમાં મુતાવણીના વર્ણનથી, તે ખુલ્લું પડે છે કે મુતાવણી પાસે તે અસર માટે કોઈપણ સાધન બનાવીને તેની પસંદગીની કોઈ વ્યક્તિને વક્ફમાં તેના અધિકારને તબદીલ કરવાનો કોઈ સ્વતંત્ર અધિકાર નથી. જો કે, મુતાવણી પર આક્ષેપ સંપૂર્ણપણે પ્રતિબંધિત નથી કારણ કે જો

વાકિફની ઈચ્છા ધરાવતા મૂળ વક્ફ ડીડ દ્વારા અથવા જો તેણે તે સંદર્ભમાં કોર્ટની પરવાનગી લીધી હોય તો મુતાવલ્લી તેમ કરી શકે છે.

૫૦. જો વર્તમાન મુતાવલ્લી પર આ પ્રવૃત્તિ પ્રતિબંધિત હોય, તો છેલ્લા મુતાવલ્લી બદરુદ્દીન અહમદને તેમની પસંદગીની વ્યક્તિની તરફેણમાં કોઈપણ ટ્રસ્ટ ડીડ બનાવવાની કોઈ સત્તા ન હતી, વર્તમાન કેસમાં તેમની પત્ની મસૂ. નઝીરા ખાતૂન. જેમ અગાઉ ચર્ચા કરવામાં આવી છે, મૂળ વક્ફ ડીડમાં મૂળ મુતાવલ્લીના રેખીય પુત્ર વંશજ દ્વારા મુતાવલ્લીના ઉત્તરાધિકારીનું સંસ્કરણ શામેલ હતું અને તે કિસ્સામાં, સામાવાળા નં. ૩ ની મુતાવલ્લી બનવાની પાત્રતા સ્વચ્છ ન હતી કારણ કે તે મૂળ વક્ફ ડીડમાં અરજી કરવા માટે પરોક્ષ રીતે અધિકૃત નથી. સામાવાળા નં. ૩ ની પાત્રતાનો અભાવ સામાવાળા નં. ૩ ના મનમાં જ હતો અને કારણ કે તેમના પતિ બદરુદ્દીન અહમદ છેલ્લા મુતાવલ્લી હતા, તેથી આવી ઓફિસના વિશેષાધિકારને સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા અવગણી શકાય તેમ ન હતું અને તે કારણસર બદરુદ્દીન અહમદ દ્વારા અનધિકૃત ટ્રસ્ટ ડીડની રચના કરવામાં આવી હતી. બોર્ડનો તારીખ ૩૦.૧.૧૯૯૫ નો હુકમ દર્શાવે છે કે સામાવાળા નં. ૩ એ મુતાવલ્લીની ઓફિસમાં પસંદગી માટેની પૂછપરછની સુનાવણીના સમયે બોર્ડ સમક્ષ મૂળ વક્ફ ડીડનો સંદર્ભ આપ્યો હતો કારણ કે તે હુકમમાં આવા વક્ફ ડીડનો કોઈ ઉલ્લેખ કે સંદર્ભ ન હતો. બદરુદ્દીન અહમદ દ્વારા આવા ટ્રસ્ટ ડીડની રચના માટેની સત્તા સ્થાપિત કરવા માટે મુતાવલ્લી તરીકે નિમણૂક માટેની તેણીની અરજીની સુનાવણીના સમયે મૂળ વક્ફ ડીડ સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા બોર્ડ સમક્ષ સંદર્ભિત અથવા મૂકવામાં આવ્યું ન હોવાથી, તેને હકીકત છુપાવવા તરીકે ગણી શકાય અને મુતાવલ્લીની ઓફિસમાં તેણીની નિમણૂકના હુકમ સાથે તેની સફળતાના હેતુ માટે સામાવાળા નં. ૩ દ્વારા તે છુપાવવાનું કામ કરવામાં આવ્યું હોઈ શકે છે. સામાવાળા નં. ૩ નું આ કૃત્ય વક્ફ બોર્ડના સભ્યોના મનમાં છાપ

ઊભી કરવાના હેતુ માટે હતું કે તેણીને મુતાવણીની ખુરશી પર ચઢવા માટે છેલ્લા મુતાવણી દ્વારા યોગ્ય રીતે અધિકૃત કરવામાં આવી હતી.

૫૧. આ સંદર્ભમાં, ગેરમાર્ગે દોરવા અને હકીકત છુપાવવાના માર્ગ દ્વારા છેતરપિંડીની આચરણા, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતના ૨૦૦૪ (૩) સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૧ (અશોક લેલેન્ડ લિમિટેડ વિ. તામિલનાડુ રાજ્ય અને અન્ય) માં નોંધાયેલા ચુકાદામાં દૃષ્ટિનો સંદર્ભ લઈ શકાય છે જેમાં માનનીય કોર્ટે "મહત્વપૂર્ણ દસ્તાવેજનું દબાવવું એ કોર્ટ પર છેતરપિંડી સમાન પણ હશે" અને આ સંદર્ભમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે સદર કોર્ટના શ્રિષ્ટ ધવનનો સંદર્ભ લીધો હતો જેમાં તે યોજવામાં આવ્યું હતું:- "છેતરપિંડી અને મિલીભગત ન્યાયશાસ્ત્રની કોઈપણ સભ્ય સિસ્ટમમાં સૌથી ગંભીર કાર્યવાહીને પણ દૂષિત કરે છે. તે માનવીય આચરણનું વર્ણનાત્મક ખ્યાલ છે. માઈકલ લેવી છેતરપિંડી કરનારને મિલ્ટનના જાદુગર કોમસ સાથે સરખાવે છે, જેઓ 'સરળ દિલના માણસમાં પ્રવેશવાની અને તેને જાળમાં ફસાવવાની' તેમની ક્ષમતા પર આનંદિત થયા હતા. તેને છેતરપિંડી અથવા પ્રપંચના કૃત્ય તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે. વેબસ્ટરના થર્ડ ન્યુ ઇન્ટરનેશનલ ડિક્શનરીમાં ઇકિવટીમાં છેતરપિંડીને એવા કૃત્ય અથવા કાર્ય કરવાની ઓમિશન અથવા છુપાવવા તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે જેના દ્વારા એક વ્યક્તિ અંતરાત્મા વિરુદ્ધ બીજી વ્યક્તિ સામે ફાયદો મેળવે છે અથવા જે ઇકિવટી અથવા જાહેર નીતિ અન્યની સામે પૂર્વગ્રહ્યુક્ત હોવાને કારણે સંઘિત કરે છે. બ્લેકની લીગલ ડિક્શનરીમાં, છેતરપિંડીને તેની નકલ પર આધાર રાખીને કોઈ મૂલ્યવાન વસ્તુ છોડી દેવા અથવા કાનૂની અધિકાર આત્મસમર્પણ કરવા માટે બીજાને પ્રેરિત કરવાના હેતુથી સત્યનું ઇરાદાપૂર્વકનું વિકૃતિ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવે છે; શબ્દો દ્વારા કે આચરણ દ્વારા, ખોટી કે ગેરમાર્ગે દોરતી અરજીઓ દ્વારા, અથવા જે ખુદ્દું પાડવું જોઈએ તેને છુપાવવા

દ્વારા, બાબતની ખોટી રજૂઆત, જે છેતરે છે અને બીજાને છેતરવાનો ઇરાદો રાખે છે જેથી તે તેના કાનૂની નુકસાન માટે તેના પર કાર્ય કરે. સંક્ષિપ્ત ઓક્સફર્ડ ડિક્શનરીમાં, તેને અપરાધિક છેતરપિંડી, અન્યાયી ફાયદો મેળવવા માટે ખોટી રજૂઆતનો ઉપયોગ; બેઈમાન આર્ટિફિસ અથવા પ્રપંચ તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવી છે. હેલ્સબરીના લોઝ ઓફ ઇંગ્લેન્ડ અનુસાર, રજૂઆત અસત્ય હોવાનું માનવામાં આવે છે, અને તેથી ગેરમાર્ગે દોરતી રજૂઆત છે, જો તે સામગ્રીની તારીખે પદાર્થમાં અને હકીકતમાં અસત્ય હતી. કોન્ટ્રેક્ટ એક્ટની કલમ ૧૭ અન્યને છેતરવાના ઇરાદાથી કરારના પક્ષકાર દ્વારા કરવામાં આવેલા કૃત્ય તરીકે છેતરપિંડીને વ્યાખ્યાયિત કરે છે. શબ્દકોશના અર્થથી અથવા અન્યથા પણ છેતરપિંડી એ તથ્ય વિશે રજૂઆત કરનારની ઇરાદાપૂર્વક સક્રિય ભૂમિકામાંથી ઊભી થાય છે જે તે અસત્ય હોવા છતાં તે રજૂઆત કરનારને સાચું માનવા માટે પ્રેરિત કરીને રજૂઆત કરનારને ગેરમાર્ગે દોરવામાં સફળ થાય છે. રજૂઆત કરવા માટે કપટપૂર્ણ બનવા માટે તે ખોટી હોવાના જ્ઞાન સાથેની હકીકત હોવી જોઈએ. એક અગ્રણી અંગ્રેજી કેસમાં (ડેરી વિ. પીક) છેતરપિંડી શું રચે છે તેનું વર્ણન આ પ્રકારે કરવામાં આવ્યું હતું: (ઓલ ઇ.આર. પૃષ્ઠ ૨૨ બી-સી)

'છતરપિંડી ત્યારે સાબિત થાય છે જ્યારે તે બતાવવામાં આવે છે કે ખોટી રજૂઆત કરવામાં આવી છે

(૧) જાણતા હોઈને, અથવા

(૨) તેની સત્યતામાં વિશ્વાસ વિના, અથવા

(૩) બેદરકારીપૂર્વક, તે સાચું છે કે ખોટું તેની પરવા કર્યા વિના.'"

પર. જો મુતાવક્તીની નિમણૂક માટેના અરજદારના કૃત્ય દ્વારા ગેરમાર્ગે દોરવા અને હકીકત છુપાવવા દ્વારા બોર્ડને છેતરવામાં આવે, મુતાવક્તીની

ઓફિસ માટે વિચારણા કરવા માટે કોઈ પાત્રતા ન હોય અને જો આવી નિમણૂક માટે તે અસર માટે કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવે તો તે ગણી શકાય કે તેવો હુકમ યોગ્ય રીતે અધિકૃત હુકમ નથી કારણ કે તે બોર્ડ પર છેતરપિંડી આચરવાનું પરિણામ છે.

૫૩. અગાઉ ચર્ચા કરવામાં આવી છે કે બોર્ડ વાકિફની દિશા સાથે સુસંગત રહીને કાર્ય કરશે અને તેથી તે બોર્ડ પર એક ફરજિયાત દિશા છે કે તે ભવિષ્યના મુતાવક્ષીની નિમણૂક માટે વક્ફના ડીડમાં આપેલી આવી દિશાની બહાર જઈ શકે નહીં. મુતાવક્ષી તરીકે સામાવાળા નં. ૩ ની નિમણૂકના સમયે મૂળ વક્ફ ડીડની સલાહ લેવામાં આવી ન હોવાથી, તારીખ ૩૦.૧.૧૯૯૫ ના હુકમના લખાણમાંથી તે ખુદ્દુ પડે છે કે બોર્ડ વાકિફની દિશા સાથે સુસંગત રહીને કામ કર્યું ન હતું કારણ કે વાકિફ દ્વારા બનાવેલ વક્ફ ડીડમાં સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે મુતાવક્ષી મૂળ મુતાવક્ષીના પુત્રો, પૌત્રો વગેરે દ્વારા તેના પુત્ર વંશજ દ્વારા ચાલુ રહેશે. તે કિસ્સામાં એવું માની શકાય કે સામાવાળા નં. ૩ ની નિમણૂકના સંબંધમાં તારીખ ૩૦.૧.૧૯૯૫ ના હુકમમાં અંતર્ગત અને સ્પષ્ટ ભૂલ છે કારણ કે તે વક્ફના વહીવટ પર તેની દેખરેખ, નિયંત્રણના સંબંધમાં બોર્ડ પરની ફરજિયાત દિશાનું પાલન કરીને કરવામાં આવ્યું ન હતું. જો બોર્ડ દ્વારા આવો હુકમ પસાર કરવામાં આવે જે સ્પષ્ટ ભૂલથી એમ્બેડેડ હોય તો શું બોર્ડ વક્ફ એક્ટની કલમ ૩૨(૧) માં પૂરી પાડવામાં આવેલ ફરજિયાત દિશાને અનુસરીને ત્યારબાદના હુકમ દ્વારા તેને સુધારી શકે છે. આ સંદર્ભમાં, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૪ સુપ્રીમ કોર્ટ ૮૫૩ માં નોંધાયેલા ચુકાદા પર આધાર રાખી શકાય છે જેમાં યોજવામાં આવ્યું છે:— "એક લિટિગન્ટ, જે કોર્ટનો સંપર્ક કરે છે, તે તેના દ્વારા કરવામાં આવેલા તમામ દસ્તાવેજો રજૂ કરવા માટે બંધાયેલ છે જે મુકદ્દમા સાથે સંબંધિત છે. જો તે બીજી બાજુ ફાયદો મેળવવા માટે મહત્વપૂર્ણ

દસ્તાવેજને રોકી રાખે છે તો તે કોર્ટ તેમજ વિપક્ષી પક્ષકાર પર છેતરપિંડી આચરવાના દોષી હશે."

૫૪. તે હકીકત છે કે વક્ફ એક્ટની ચાર દિવાલોમાં વક્ફ બોર્ડ દ્વારા તેના પોતાના હુકમની સમીક્ષા કરવા માટે કોઈ જોગવાઈ નથી કે કોઈપણ કલમમાં કોઈ ગણગણાટ નથી કે બોર્ડ સમાન વિષય પર પસાર થયેલા બોર્ડના અગાઉના હુકમ દ્વારા બનાવેલી ભૂલને સુધારી શકે છે. તે હકીકત છે કે વહીવટી સત્તા પાસે સમીક્ષા કરવાની કોઈ આંતરિક સત્તા નથી સિવાય કે સંબંધિત કાયદા દ્વારા ખાસ કરીને અથવા આવશ્યક અસરો દ્વારા આવી સત્તા આપવામાં આવી હોય અને આ બાબતમાં મારે શ્રી રાય ચૌધરી દ્વારા આધાર રાખેલા ચુકાદાનું પાલન કરવું જોઈએ જે એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ સુપ્રીમ કોર્ટ ૧૨૭૩ (ઉપર મુજબ) માં નોંધાયેલ છે. પરંતુ તે જ સમયે તે પણ જોવાનું છે કે શું આવી વહીવટી સત્તા સમીક્ષાની સત્તાના કોઈપણ ઉપયોગ વિના, છેતરપિંડી અથવા હકીકત છુપાવવા અને ગેરમાર્ગે દોરવાથી અગાઉ મેળવેલા તેના અગાઉના હુકમને પાછા ખેંચી શકે છે કે રદ કરી શકે છે. આ સંદર્ભમાં, આ કોર્ટ એ.આઈ.આર. ૧૯૮૮ સુપ્રીમ કોર્ટ ૯૯૭ માં નોંધાયેલા ચુકાદા પર આધાર રાખે છે જેમાં ચોજવામાં આવ્યું છે: "ખરેખર, આ મુદ્દા પર શ્રી ઠાકુરની રજૂઆતો ત્રણ અલગ-અલગ પરિસ્થિતિઓમાં પરવાનગી રદ કરવા અથવા પાછા ખેંચવાની સત્તાના ઉપયોગની કલ્પના કરે છે. પ્રથમ એ છે જ્યાં અનુદાન મેળવતી વખતે અનુદાન આપનારની બાજુથી છેતરપિંડી અથવા ગેરમાર્ગે દોરવાથી અનુદાન જ દૂષિત થાય છે. બીજી પરિસ્થિતિમાં એવા કેસોનો વર્ગ આવે છે જ્યાં અનુદાન મેળવનાર, અનુદાન પછી આવશ્યક નિયમો અને શરતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે જેના આધારે અનુદાન આપવામાં આવે છે. આ બે ક્ષેત્રોમાં, પરવાનગી આપવાની સત્તામાં તે સંબંધમાં કોઈપણ અન્ય સ્પષ્ટ વૈધાનિક જોગવાઈઓની ગેરહાજરીમાં પણ પરમિટ રદ કરવાની અથવા

રદ કરવાની સત્તાનો સમાવેશ થાય છે તેમ માનવું આવશ્યક છે. કુદરતી ન્યાયની આવશ્યકતાઓનું પાલન હોવું જ જોઈએ અને આધાર એવા હોવા જોઈએ જે આવી તીવ્ર કાર્યવાહીને ન્યાયી ઠેરવશે. આ રદ્દીકરણ એ એક નિવારક પગલું છે. ઉપચારત્મક પગલાંઓનું એક પાસું એકટની કલમ ૨૭ માં દર્શાવવામાં આવ્યું છે. ત્રીજા પ્રકારના એવા કેસો હોઈ શકે છે જ્યાં વિકાસ સત્તાધિકારીની વિનંતી પર અથવા અન્યથા વિકાસ સત્તાધિકારીને પરવાનગીની અસરથી છુટકારો મેળવવા માટે યોગ્ય ઘોષણાત્મક અથવા અન્ય કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે હકદાર બનાવતી પરવાનગી રદબાતલ હોઈ શકે છે. તે સાચું છે કે પરવાનગી રદ કરવાની અથવા રદ કરવાની સત્તાના ઉપયોગમાં તે અર્ધ-ન્યાયિક જટિલતા સમાન છે અને તેનો ભાગ છે અને ભૂતપૂર્વ સત્તાના ઉપયોગમાં સત્તાધિકારીએ પક્ષપાત વિનાના મનથી લાવવું આવશ્યક છે, પીડિત પક્ષકાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓને નિષ્પક્ષપણે ધ્યાનમાં લેવું જોઈએ અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતો સાથે સુસંગત બાબત નક્કી કરવી જોઈએ. સત્તાધિકારી તેના નિર્ણયને અન્ય લોકોની દિશાથી પ્રભાવિત થવા દઈ શકતી નથી કારણ કે આ તેના વિવેકાધીન અધિકારના ત્યાગ અને આત્મસમર્પણ સમાન હશે. તે પછી સત્તાધિકારીનો વિવેકાધીન અધિકાર રહેશે નહીં જેનો ઉપયોગ થાય છે, પરંતુ કોઈ બીજાનો. જો કોઈ સત્તાધિકારી "તેનો વિવેકાધીન અધિકાર બીજા σbody ને સોંપે છે તો તે અલ્ટ્રા વાયરસ છે." સત્તામાં બાહ્ય વ્યક્તિ અથવા શરીર દ્વારા આવી દખલગીરી સ્પષ્ટપણે સત્તાધિકારીને આપવામાં આવેલી સત્તાની પ્રકૃતિથી વિરુદ્ધ હશે. ડી સ્મિથ આ સ્થિતિને આ રીતે સારાંશ આપે છે: "કોર્ટો દ્વારા ઘડવામાં આવેલા સંબંધિત સિદ્ધાંતોને વ્યાપકપણે નીચે મુજબ સારાંશ આપી શકાય છે. જે સત્તામાં વિવેકાધીન અધિકાર નિહિત છે તેને તે વિવેકાધીન અધિકારનો ઉપયોગ કરવાની ફરજ પાડી શકાય છે, પરંતુ કોઈપણ

ચોક્કસ રીતે તેનો ઉપયોગ કરવા માટે નહીં. સામાન્ય રીતે, વિવેકાધીન અધિકારનો ઉપયોગ ફક્ત તે જ સત્તા દ્વારા કરવો આવશ્યક છે જેને તે સોંપવામાં આવ્યો છે. સત્તાએ તેની સમક્ષની બાબત પર વાસ્તવિક ધ્યાન આપવું આવશ્યક છે: તેણે અન્ય શરીરના ડિક્ટેશન હેઠળ કાર્ય કરવું જોઈએ નહીં અથવા દરેક વ્યક્તિગત કેસમાં વિવેકાધીન અધિકારનો ઉપયોગ કરવાથી પોતાને અસમર્થ બનાવવું જોઈએ નહીં. તેના વિવેકાધીન અધિકારના કથિત ઉપયોગમાં તેને પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યું છે તે કરવું જોઈએ નહીં, ન તો તેને અધિકૃત કરવામાં આવ્યું નથી તે કરવું જોઈએ, ન તો તેને અધિકૃત કરવામાં આવ્યું નથી તે કરવું જોઈએ. તેણે સદ્ભાવનાથી કાર્ય કરવું જોઈએ, તમામ સંબંધિત વિચારણાઓ ધ્યાનમાં લેવી જોઈએ અને અસંબંધિત વિચારણાઓથી પ્રભાવિત થવું જોઈએ નહીં, કાર્ય કરવાની સત્તા આપતી કાયદાના પત્ર અથવા ભાવનાથી વિદેશી હેતુઓને પ્રોત્સાહન આપવાનો પ્રયાસ કરવો જોઈએ નહીં, અને મનસ્વી રીતે કે લહેરમાંથી કાર્ય કરવું જોઈએ નહીં. ન તો જ્યાં નિર્ણય લેવો આવશ્યક છે કે ચોક્કસ તથ્યો અસ્તિત્વમાં છે ત્યાં તે તથ્યો વિશે ભૂલભરેલી ધારણાના આધારે વિવેકાધીન અધિકારનો આ રીતે ઉપયોગ કરી શકાય છે. આ કેટલાક સિદ્ધાંતોને સગવડતાપૂર્વક બે મુખ્ય કેટેગરીમાં જૂથબદ્ધ કરી શકાય છે; વિવેકાધીન અધિકારનો ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળતા, અને વિવેકાધીન સત્તાનો અતિશય કે દુરુપયોગ. જો કે બે વર્ગો પરસ્પર વિશિષ્ટ નથી."

૧૯. ઉપરોક્ત ચુકાદાનું વાંચન એ પણ સૂચવશે કે જ્યારે તેઓ વક્ષ એક્ટની જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં વાંચવામાં આવે છે, ત્યારે બોર્ડ દ્વારા તેના પોતાના હુકમની સમીક્ષા કરવા માટે કોઈ જોગવાઈ નથી. કલમોમાંથી કોઈ પણ સમીક્ષાની આવી સત્તા પ્રદાન કરતી નથી. વહીવટી સત્તા પાસે સમીક્ષા

કરવાની આંતરિક સત્તા છે કે કેમ તે પ્રશ્ન સૈયદ ઝહીરુદ્દીન અહમદ બગદાદી (ઉપર મુજબ) દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા અને આધાર રાખેલા કલકત્તા હાઈકોર્ટના ચુકાદા દ્વારા સારી રીતે પ્રસ્થાપિત થયેલ છે જે કહે છે કે સમીક્ષા કરવાની અથવા હુકમ પાછો ખેંચવાની કોઈ સત્તા ન હોય તો પણ, જો તેવો હુકમ છેતરપિંડી આચરીને અથવા હકીકત છુપાવવા અને ગેરમાર્ગે દોરીને મેળવવામાં આવ્યો હોય, તો સમીક્ષાની સત્તા હશે. શ્રી મેહુલ શાહ, વિદ્વાન સિનિયર વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા સુપ્રીમ કોર્ટના ચુકાદાઓ વાંચવાથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે કાયદામાં સમીક્ષાની કોઈ સત્તાની ગેરહાજરીમાં, જ્યારે ઉપયોગમાં લેવાયેલી સત્તા ન્યાયિક હોય, ત્યારે પાછા ખેંચવાની કોઈપણ સત્તાની ગેરહાજરીમાં, તેની સમીક્ષા કરી શકાતી નથી. નરેશ કુમાર અને અન્ય (ઉપર મુજબ) નો કેસ, તેનો ફકરો ૧૩ જે નીચે મુજબ વાંચે છે તે સૂચવે છે કે તે પ્રસ્થાપિત કાયદો છે કે સમીક્ષાની સત્તા ત્યારે જ ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે જ્યારે કાયદો તેના માટે જોગવાઈ પૂરી પાડે. વક્ષ્ એક્ટની જોગવાઈઓ વાંચતા, કોર્ટનું એવું મંતવ્ય છે કે બોર્ડ પાસે પાછા ખેંચવાની કે સમીક્ષા કરવાની સત્તાઓ નથી. કલા ભારતી એડવર્ટાઈઝિંગ વિ. હેમંત વિમલનાથ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં ફકરા નં. ૧૨ થી ૧૪ નું પુનઃઉત્પાદન કરવું પણ યોગ્ય રહેશે: નરેશ કુમાર અને અન્ય (ઉપર મુજબ):

"૧૩. તે પ્રસ્થાપિત કાયદો છે કે સમીક્ષાની સત્તા ત્યારે જ ઉપયોગમાં લઈ શકાય છે જ્યારે કાયદો તેના માટે જોગવાઈ પૂરી પાડે. સંબંધિત કાયદામાં આવી કોઈ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, સંબંધિત સત્તાધિકારી

દ્વારા સમીક્ષાની આવી સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાતો નથી. આ કોર્ટે કલાભારતી એડવર્ટાઇઝિંગ વિ. હેમંત વિમલનાથ નારિયાનિયા (૨૦૧૦) ૯ એસ.સી.સી. ૪૩૭ ના કેસમાં, નીચે મુજબ યોજ્યું છે:

૧૨. તે પ્રસ્થાપિત કાનૂની દરખાસ્ત છે કે જ્યાં સુધી કાયદો/નિયમો પરવાનગી ન આપે, ત્યાં સુધી ન્યાયિક/અર્ધ-ન્યાયિક હુકમોના કિસ્સામાં સમીક્ષા અરજી જાળવી શકાય તેવી નથી. સમીક્ષાની સ્પષ્ટ સત્તા આપતી એક્ટમાં કોઈપણ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે સમીક્ષા કરી શકાતી નથી અને સમીક્ષામાં હુકમ, જો પસાર કરવામાં આવે તો, અલ્ટ્રા-વાયર્સ, ગેરકાયદેસર અને અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો છે. (જુઓ પટેલ ચુનિભાઈ દાદીભાઈ વિ. નારાયણરાવ ખંડેરાવ જાંભેકર [એ.આઈ.આર. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૧૪૫૭] અને હરભજન સિંહ વિ. કરમ સિંહ [એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૬૪૧].)

૧૩. પટેલ નરશી ઠાકરશી વિ. પ્રદ્યુમન સિંહજી અર્જુનસિંહજી [(૧૯૭૧) ૩ એસ.સી.સી. ૮૪૪:; એ.આઈ.આર. ૧૯૭૦ એસ.સી. ૧૨૭૩], મેજર ચંદ્ર ભાન સિંહ વિ. લતાફત ઉદ્દા ખાન [(૧૯૭૯) ૧ એસ.સી. ૩૨૧], કુંતેશ ગુપ્તા (ડૉ.) વિ. હિન્દુ કન્યા મહાવિદ્યાલય [(૧૯૮૭) ૪ એસ.સી.સી. ૫૨૫: ૧૯૮૭ એસ.સી.સી. (એલ&એસ) ૪૯૧: એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૨૧૮૬], ઓરિસ્સા રાજ્ય વિ. કમિશનર ઓફ લેન્ડ રેકૉર્ડ્સ એન્ડ સેટલમેન્ટ [(૧૯૯૮) ૭ એસ.સી. ૧૬૨] અને સુનિતા જૈન વિ. પવન કુમાર જૈન [(૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૭૦૫: (૨૦૦૮) ૧ એસ.સી. (ક્રિ) ૫૩૭] માં આ કોર્ટે યોજ્યું હતું કે સમીક્ષા કરવાની સત્તા આંતરિક સત્તા નથી. તે કાયદા દ્વારા કાં તો સ્પષ્ટપણે/ખાસ કરીને અથવા આવશ્યક અસરો દ્વારા આપવામાં આવવી આવશ્યક છે અને

એક્ટ/નિયમોમાં કોઈપણ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, અગાઉના હુકમની સમીક્ષા અસ્વીકાર્ય છે કારણ કે સમીક્ષા એ કાયદાની રચના છે. સમીક્ષાનું અધિકારક્ષેત્ર માત્ર કાયદામાંથી મેળવી શકાય છે અને તેથી, તેના માટે કોઈપણ વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં સમીક્ષાનો કોઈપણ હુકમ શૂન્ય છે, જે અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો છે."

કલા ભારતી એડવર્ટાઈઝિંગ વિ. હેમંત વિમલનાથ (ઉપર મુજબ) (તેના ફકરા ૧૨-૧૪): "કાનૂની મુદ્દાઓ: વૈધાનિક જોગવાઈઓની ગેરહાજરીમાં સમીક્ષા:

૧૨. તે પ્રસ્થાપિત કાનૂની દરખાસ્ત છે કે જ્યાં સુધી કાયદો/નિયમો પરવાનગી ન આપે, ત્યાં સુધી ન્યાયિક/અર્ધ-ન્યાયિક હુકમોના કિસ્સામાં સમીક્ષા અરજી જાળવી શકાય તેવી નથી. સમીક્ષાની સ્પષ્ટ સત્તા આપતી એક્ટમાં કોઈપણ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે સમીક્ષા કરી શકાતી નથી અને સમીક્ષામાં હુકમ, જો પસાર કરવામાં આવે તો અલ્ટ્રા-વાયર્સ, ગેરકાયદેસર અને અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો છે. (જુઓ: પટેલ ચુનિભાઈ દાદીભાઈ વિ. નારાયણરાવ ખંડેરાવ જાંભેકર અને અન્ય, એ.આઈ.આર.. ૧૯૬૫ એસ.સી. ૧૪૫૭; અને હરભજન સિંહ વિ. કરમ સિંહ અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૬૪૧).

૧૩. પટેલ નરશી ઠાકરશી અને અન્ય વિ. શ્રી પ્રદ્યુમન સિંહજી અર્જુનસિંહજી, એ.આઈ.આર.. ૧૯૭૦ એસ.સી. ૧૨૭૩; મેજ. ચંદ્ર ભાન સિંહ વિ. લતાફત ઉલ્લા ખાન અને અન્ય, એઆઈ.આર.. ૧૯૭૮ એસ.સી. ૧૮૧૪; ડૉ. શ્રીમતી કુંતેશ ગુપ્તા વિ. મેનેજમેન્ટ ઓફ હિન્દુ કન્યા મહાવિદ્યાલય, સીતાપુર

(યુ.પી.) અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૭ એસ.સી. ૨૧૮૬; ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્ય વિ. કમિશનર ઓફ લેન્ડ રેકોર્ડ્સ એન્ડ સેટલમેન્ટ, કટક અને અન્ય, (૧૯૯૮) ૭ એસ.સી. ૧૬૨; અને સુનિતા જૈન વિ. પવન કુમાર જૈન અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૭૦૫, આ કોર્ટે યોજ્યું હતું કે સમીક્ષાની સત્તા આંતરિક સત્તા નથી. તે કાયદા દ્વારા કાં તો સ્પષ્ટપણે/ખાસ કરીને અથવા આવશ્યક અસરો દ્વારા આપવામાં આવવી આવશ્યક છે અને એક્ટ/નિયમોમાં કોઈપણ જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, અગાઉના હુકમની સમીક્ષા અસ્વીકાર્ય છે કારણ કે સમીક્ષા એ કાયદાની રચના છે. સમીક્ષાનું અધિકારક્ષેત્ર માત્ર કાયદામાંથી મેળવી શકાય છે અને તેથી, વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં સમીક્ષાનો કોઈપણ હુકમ અધિકારક્ષેત્ર વિનાનો હોવાને કારણે શૂન્ય છે.

૧૪. તેથી, ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, આ મુદ્દા પરના કાયદાનો સારાંશ એ અસર માટે આપી શકાય છે કે સમીક્ષા પ્રદાન કરતી કોઈપણ વૈધાનિક જોગવાઈની ગેરહાજરીમાં, સમીક્ષા માટેની અરજીનું મનોરંજન કરવું અથવા સ્પષ્ટતા / સંશોધન / સુધારણાની આડમાં સ્વીકાર્ય નથી. કેસ ફગાવી દીધો/પાછો ખેંચી લીધો-વચગાળાની રાહત પર અસર:"

૨૦. વક્ષ એક્ટના સંદર્ભમાં જ, આલોક સહકારી ગૃહ નિર્માણ સમિતિ વિ. ધ શિયા સેન્ટ્રલ વક્ષ બોર્ડ અને અન્ય ના કેસમાં, અલાહાબાદ હાઈકોર્ટે તારીખ ૪.૫.૨૦૧૭ ના રોજ રિટ સિવિલ નં. ૬૫૪૮/૧૯૯૮ માં વક્ષ એક્ટની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લઈને, કલમ ૮૩ ના સંદર્ભમાં, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું: (સંબંધિત ફક્કરા નં. ૧૯, ૨૬ અને ૨૯).

"૧૯. અરજદારના વકીલ તરફથી આપવામાં આવેલી દલીલના જવાબમાં કે એક્ટ હેઠળ માત્ર કલમ ૪૯-બી(૪) હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમ માટે જ અપીલ પ્રદાન કરવામાં આવી છે, એક્ટ હેઠળ અરજદાર દ્વારા વાદગ્રસ્ત હુકમ સામે કોઈ અપીલ દાખલ કરી શકાતી ન હતી. બોર્ડના વકીલે આ કોર્ટ દ્વારા રિટ પિટિશન નં. ૩૪૦૦/૨૦૦૨ (નજમા ખાતૂન વિ. યુ.પી. સુન્ની સેન્ટ્રલ બોર્ડ ઓફ વક્ફ ૧૮.૧૧.૨૦૦૨ ના રોજ) માં આપવામાં આવેલા ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો છે જેમાં આ કોર્ટે યોજ્યું છે કે ભલે, અરજદાર વતી એવી દલીલ કરવામાં આવે કે વક્ફ એક્ટ, ૧૯૮૫ હેઠળ કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો નથી અને તેથી, અપીલનો ઉપાય ઉપલબ્ધ નથી, કલમ ૮૩ નો વ્યાપ ખૂબ વ્યાપક છે. નવા એક્ટની કલમ ૮૩(૧) હેઠળ, ટ્રિબ્યુનલ વક્ફ અથવા વક્ફ મિલકત સાથે સંબંધિત "કોઈપણ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય કોઈપણ બાબત" નું ન્યાયાધીશ કરી શકે છે અને ટ્રિબ્યુનલને માત્ર ત્યારે જ અધિકારક્ષેત્ર મળશે નહીં જ્યારે વક્ફ એક્ટ હેઠળ હુકમ પસાર કરવામાં આવે છે, પરંતુ જ્યારે એક્ટની કલમ ૩(૧) દ્વારા આવરી લેવામાં આવ્યા મુજબ વક્ફ મિલકત સંબંધિત વિવાદ ઉભો થાય છે અને વક્ફ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૮૩(૫) ના પ્રકાશમાં, વક્ફ ટ્રિબ્યુનલ પાસે વચગાળાનો હુકમ પસાર કરવાની સત્તા અથવા સોગંદનામા દ્વારા અથવા શપથ પર પરામર્શ દ્વારા પુરાવા લેવાની સત્તા સહિત સિવિલ કોર્ટની તમામ સત્તાઓ છે. અરજદારની આ દલીલ કે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો છે અથવા વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવા માટે નિયંત્રકનું અધિકારક્ષેત્ર નથી તે પણ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા ચકાસી શકાય છે.

૨૬. પ્રતિસ્પર્ધી રજૂઆતો ધ્યાને લીધા પછી, આ કોર્ટ એ હકીકતની નોંધ લે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતે બોર્ડ ઓફ વક્ફ, વેસ્ટ બંગાળ વિ. અનીસ ફાત્મા બેગમ અને અન્ય, (સિવિલ અપીલ નં. ૫૨૯૭/૨૦૦૪) ના

કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા ૨૩.૧૧.૨૦૧૦ ના રોજ નક્કી કરાયેલ ૨૦૧૦ (૧૨) સ્કેલ ૩૨૩ માં નોંધાયેલા વિવાદો નક્કી કરવા માટે વક્ફ એક્ટ, ૧૯૮૫ હેઠળ ઉપલબ્ધ ઉપાયના પ્રશ્નને ધ્યાનમાં લીધો અને ફકરા નં. ૧૦ થી ૨૨ માં નીચે મુજબ યોજ્યું:-

"૧૦. અમારા મતે, વક્ફ સંબંધિત તમામ બાબતો સૌપ્રથમ વક્ફ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૮૩ હેઠળ રચાયેલ વક્ફ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ દાખલ કરવી જોઈએ અને સિવિલ કોર્ટ દ્વારા અથવા ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ હાઈકોર્ટ દ્વારા સીધી મંજૂર કરવી જોઈએ નહીં.

૧૧. એ ઉલ્લેખ કરી શકાય કે વક્ફ એક્ટ, ૧૯૮૫ એ તાજેતરનો સંસદીય કાયદો છે જેણે વક્ફ સંબંધિત વિવાદો નક્કી કરવા માટે વિશેષ ટ્રિબ્યુનલની રચના કરી છે. આવી ટ્રિબ્યુનલની રચનાનો સ્પષ્ટ હેતુ એ હતો કે વક્ફ સંબંધિત ઘણા કેસો ભારતમાં કોર્ટોમાં દાખલ કરવામાં આવી રહ્યા હતા અને તેઓ દેશની તમામ કોર્ટોનો ઘણો સમય રોકી રહ્યા હતા, જેના પરિણામે કોર્ટોમાં કેસોનો પેન્ડિંગ વધારો થયો હતો. તેથી, આવી બાબતો નક્કી કરવા માટે વિશેષ ટ્રિબ્યુનલની રચના કરવામાં આવી છે.

૧૨. વક્ફ એક્ટ, ૧૯૮૫ ની કલમ ૮૩ (૧) જણાવે છે,

"૮૩. ટ્રિબ્યુનલોની રચના, વગેરે. (૧) રાજ્ય સરકાર, અધિકૃત ગેઝેટમાં સૂચના દ્વારા, આ એક્ટ હેઠળ વક્ફ અથવા વક્ફ મિલકત સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય બાબતના નિર્ધારણ માટે, તેટલી ટ્રિબ્યુનલોની રચના કરશે જેટલી તે યોગ્ય માને અને દરેક અથવા આવી ટ્રિબ્યુનલોની આ એક્ટ હેઠળની સ્થાનિક મર્યાદાઓ અને અધિકારક્ષેત્રને વ્યાખ્યાયિત કરશે."

૧૩. એક્ટની કલમ ૮૪ જણાવે છે,

"૮૪. ટ્રિબ્યુનલ કાર્યવાહી ઝડપથી ચોજશે અને પક્ષકારોને તેના નિર્ણયની નકલો પૂરી પાડશે – જ્યારે પણ વક્ષ અથવા વક્ષ મિલકત સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય બાબતના નિર્ધારણ માટે ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ અરજી કરવામાં આવે છે ત્યારે તે શક્ય તેટલી ઝડપથી તેની કાર્યવાહી ચોજશે અને આવી બાબતની સુનાવણીના નિષ્કર્ષ પર વ્યવહારુ બને તેટલી વહેલી તકે લેખિતમાં તેનો નિર્ણય આપશે અને વિવાદના દરેક પક્ષકારને આવા નિર્ણયની નકલ પૂરી પાડશે."

૧૪. આમ, વક્ષ ટ્રિબ્યુનલ વક્ષ અથવા વક્ષ મિલકત સંબંધિત તમામ વિવાદો, પ્રશ્નો અથવા અન્ય બાબતો નક્કી કરી શકે છે. "વક્ષ અથવા વક્ષ મિલકત સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય બાબતો" શબ્દો, અમારા મતે, ખૂબ વ્યાપક અર્થ ધરાવતા શબ્દો છે. વક્ષ અથવા વક્ષ મિલકત સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય બાબતો ગમે તે હોય અને ગમે તે રીતે ઊભી થાય તે વક્ષ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નક્કી કરી શકાય છે. 'વક્ષ' શબ્દ વક્ષ એક્ટ, ૧૯૯૫ ની કલમ ૩ (આર) માં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે અને તેથી એકવાર મિલકત કલમ ૩ (આર) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ વક્ષ મિલકત હોવાનું જણાય છે, ત્યારે તેના સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય બાબત વક્ષ ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ રજૂ કરવી જોઈએ.

૧૫. વક્ષ એક્ટ, ૧૯૯૫ ની કલમ ૮૩ (૫) હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ પાસે કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર હેઠળ સિવિલ કોર્ટની તમામ સત્તાઓ છે, અને તેથી તેની પાસે અસ્થાયી ઇન્જંક્શન મંજૂર કરવા અને

આવા ઈજ્જતશન લાગુ કરવા માટે કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરના ઓર્ડર ૩૯ નિયમો ૧, ૨ અને ૨એ હેઠળ પણ સત્તાઓ છે. તેથી, જો વક્ષ અથવા વક્ષ મિલકત સંબંધિત કોઈ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય બાબત હોય તો કોઈપણ પક્ષકાર માટે સંપૂર્ણ ઉપાય ઉપલબ્ધ છે.

૧૬. અમે વધુ સ્પષ્ટ કરી શકીએ છીએ કે પક્ષકાર વક્ષ ટ્રિબ્યુનલનો સંપર્ક કરી શકે છે, ભલે એક્ટ હેઠળ કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હોય, જેનાથી તે નારાજ હોય. એ ઉલ્લેખ કરી શકાય કે એક્ટની કલમો ૮૩ (૧) અને ૮૪ એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમની ચોકસાઈ અથવા અન્યથાના નિર્ધારણ સુધી વક્ષ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રને મર્યાદિત કરતી નથી. કોઈ શંકા નથી કે કલમ ૮૩ (૨) એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમોનો સંદર્ભ આપે છે, પરંતુ, અમારા મતે, એક્ટની કલમો ૮૩ (૧) અને ૮૪ સ્વતંત્ર જોગવાઈઓ છે, અને વક્ષ ટ્રિબ્યુનલના અધિકારક્ષેત્રને આહ્વાન કરતા પહેલા એક્ટ હેઠળ હુકમ પસાર કરવાની જરૂર નથી. તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે પક્ષકાર માત્ર એક્ટ હેઠળ પસાર કરાયેલા હુકમ સામે જ વક્ષ ટ્રિબ્યુનલનો સંપર્ક કરી શકે છે. અમારા મતે, ભલે એક્ટ હેઠળ કોઈ હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો ન હોય, પક્ષકાર વક્ષ અથવા વક્ષ મિલકત સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ, પ્રશ્ન અથવા અન્ય બાબતના નિર્ધારણ માટે વક્ષ ટ્રિબ્યુનલનો સંપર્ક કરી શકે છે, કારણ કે કલમો ૮૩ (૧) અને ૮૪ ની સાદી ભાષા સૂચવે છે.

૧૭. અમે સ્પષ્ટ કરી શકીએ છીએ કે વક્ષ એક્ટ, ૧૯૯૫ ની કલમ ૮૩ (૯) ના પરંતુક હેઠળ ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયથી નારાજ પક્ષકાર હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કરી શકે છે જે ટ્રિબ્યુનલના નિર્ણયની

ચોકસાઈ, કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા અંગે પોતાને સંતુષ્ટ કરવા માટે રેકૉર્ડ મંગાવી શકે છે. આ જોગવાઈ સ્પષ્ટ કરે છે કે સંસદનો હેતુ એ છે કે જે પક્ષકાર વક્ષ અથવા વક્ષ મિલકત સંબંધિત કોઈપણ વિવાદ અથવા બાબત ઉઠાવવા માંગે છે તેણે હાઈકોર્ટનો સંપર્ક કરતા પહેલા સૌપ્રથમ ટ્રિબ્યુનલનો સંપર્ક કરવો જોઈએ.

૧૮. તે સુસ્થાપિત છે કે જ્યારે ખાસ મંચ પ્રદાન કરતો વિશેષ કાયદો હોય, ત્યારે સામાન્ય કાયદાનો આશરો લઈ શકાતો નથી (ન્યાયમૂર્તિ જી.પી. સિંહના પ્રિન્સિપલ્સ ઓફ સ્ટેચ્યુટરી ઇન્ટરપ્રિટેશન, ૯મી આવૃત્તિ ૨૦૦૪, પૃષ્ઠ ૧૩૩-૧૩૪).

૧૯. ચીફ એન્જિનિયર, હાઈડેલ પ્રોજેક્ટ અને અન્ય વિ. રવિન્દર નાથ અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૩૫૦ માં, આ કોર્ટે યોજ્યું હતું કે જ્યારે બાબત ઇન્ડસ્ટ્રિયલ ડિસ્પ્યુટ્સ એક્ટ દ્વારા આવરી લેવાયેલા ક્ષેત્રમાં આવે છે, ત્યારે સિવિલ કોર્ટ પાસે કોઈ અધિકારક્ષેત્ર રહેશે નહીં. ઉપરોક્ત ચુકાદામાં કોર્ટે આ મુદ્દા પરના અગાઉના અનેક ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપ્યો છે.

૨૦. ઉપરોક્તના પ્રકાશમાં, અમારું એવું મંતવ્ય છે કે જ્યારે કે આ બાબત વક્ષ એક્ટના દાયરામાં આવે છે, તેથી આ બાબતમાં માત્ર વક્ષ ટ્રિબ્યુનલને જ અધિકારક્ષેત્ર છે, સિવિલ કોર્ટને નહીં.

૨૧. જો કે, સરદાર ખાન વિ. સૈયદ નજમુલ હસન (સેઠ) અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૨૦૦૭ એસ.સી. ૧૪૪૭ માં આ કોર્ટના ચુકાદાને ધ્યાનમાં લેતા, ૧.૧.૧૯૯૬ ના રોજ જ્યારે વક્ષ એક્ટ અમલમાં આવ્યો ત્યારે તે પહેલાં શરૂ કરાયેલા દાવાઓ/અપીલો/રિવિઝનો/કાર્યવાહીઓને વક્ષ એક્ટ લાગુ થશે નહીં.

૨૨. જો કે, સામાવાળાના વિદ્વાન વકીલે રમેશ ગોવિંદરામ વિ. સુગ્રા હુમાયુન મિર્ઝા વક્ફ (૨૦૧૦) ૮ સ્કેલ ૬૯૮ માં આ કોર્ટના ચુકાદા પર આધાર રાખ્યો હતો. ઉપરોક્ત ચુકાદામાં એવું યોજવામાં આવ્યું હતું કે ખાલી કરવાની કાર્યવાહી માત્ર સિવિલ કોર્ટ દ્વારા જ નક્કી કરી શકાય છે અને વક્ફ ટ્રિબ્યુનલ દ્વારા નહીં.

૨૯. સમીક્ષાની સત્તા એ આંતરિક સત્તા નથી પરંતુ તે કાયદા દ્વારા કાં તો ખાસ કરીને અથવા આવશ્યક અસરો દ્વારા આપવામાં આવે છે. ૧૯૬૦ ના એક્ટ કે ૧૯૬૫ ના એક્ટ બંનેમાંથી કોઈએ પણ સામાવાળા નં. ૧ અને/અથવા સામાવાળા નં. ૨ ને આવી સત્તા આપી નથી."

૨૧. તેથી હાથ પરની પ્રતિસ્પર્ધી રજૂઆતોમાંથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે બોર્ડ તેની વહીવટી અથવા અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાના ઉપયોગમાં સમીક્ષા કે પાછા ખેંચવાની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શક્યું હોત કે કેમ, તે જે હોય તે હોય, વક્ફ એક્ટની જોગવાઈઓ વાંચવાથી એ જણાવાશે કે બોર્ડ પાસે એકવાર હુકમ પસાર થયા પછી તેની સમીક્ષા કરવાની કે પાછા ખેંચવાની આવી કોઈ સત્તા નથી, ખાસ કરીને, કેસની હકીકતોમાં જ્યારે તે એક્ટની કલમ ૩૬ હેઠળ તેની અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાના ઉપયોગમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હોય.

૨૨. તેથી બીજો પ્રશ્ન જેનો જવાબ આપવાની જરૂર રહેશે તે એ છે કે વહીવટી અને/અથવા અર્ધ-ન્યાયિક હુકમની સમીક્ષા કરવાની કે પાછા ખેંચવાની કોઈ સત્તા ન હોય તો પણ, સંબંધિત પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલો દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓની શ્રેણી પરથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે જો એવું

જોવામાં આવે કે તે છેતરપિંડી, છુપાવવા અથવા ગેરમાર્ગે દોરીને મેળવવામાં આવ્યો છે તો આવા હુકમને પાછા ખેંચી કે સમીક્ષા કરી શકાય છે. તેથી ત્યારપછીનો આગામી પ્રશ્ન એ રહેશે કે શું કેસની હકીકતોમાં, સિવિલ રિવિઝન એપિલકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ ના સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા મેળવેલી નોંધણી છેતરપિંડીથી મેળવવામાં આવી છે તેમ કહી શકાય.

૨૩. નોંધણી માટેની અરજીનું પરિણામ કરવાથી એ જાણાવાશે કે સિવિલ રિવિઝન એપિલકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ ના અરજદાર – સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા નોંધણી માટે એક સીધી અરજી કરવામાં આવી હતી. અરજીમાં, શરૂઆતથી જ ખૂબ જ સ્પષ્ટપણે કહેવામાં આવ્યું હતું કે દરગાહની મુલાકાતે આવતા શ્રદ્ધાળુઓ માટે ભોજન અને આરામનું સંચાલન કરવા અને સુવિધા પૂરી પાડવા માટે વક્ફ મિલકત આપવામાં આવી રહી છે. તે અસર માટેનું એક ડિક્લેરેશન (જાહેરાતનામું) કરવામાં આવ્યું હતું. બોર્ડ દ્વારા આપવામાં આવેલી કારણદર્શક નોટિસ પણ નોંધણી પાછા ખેંચવાના આધારે અમુક હદ સુધી આધારિત હતી કારણ કે બોર્ડને જાણવા મળ્યું હતું કે નોંધણી મંજૂર કરવામાં બોર્ડને ગેરમાર્ગે દોરવામાં આવ્યું હતું. છેતરપિંડી કે ગેરમાર્ગે દોરવાનો કોઈ આક્ષેપ ન હતો. આના સંદર્ભમાં, ચીફ એન્જિનિયર એમ.એસ.ઈ.બી. વિ. સુરેશ રઘુનાથ ભોકારે (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સંદર્ભ લેવો ફળદાયી રહેશે અને તેના ફક્ત નં. ૫ નું પુનઃઉત્પાદન કરવું જે નીચે મુજબ વાંચે છે:

"પ. અપીલકર્તાને બરતરફ કરવાનો આખો આધાર સામાવાળાને આભારી કથિત ગેરમાર્ગે દોરવાના તત્વ પર નિર્ભર છે. ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટે તેના વાદગ્રસ્ત હુકમમાં એ હકીકતની નોંધ લીધી છે કે સક્ષમ સત્તાધિકારી દ્વારા અનુસરવામાં આવેલી પસંદગી પ્રક્રિયાને પગલે સામાવાળાની નિમણૂક એપ્રિલ, ૧૯૯૪ માં કરવામાં આવી હતી અને તેની પસંદગી ૬ સભ્યોની બનેલી સિલેક્શન કમિટીની પેનલ દ્વારા કરવામાં આવી હતી જેમાં તે જ સોશિયલ વેલફેર ઓફિસર સામેલ હતા જેમણે નિમણૂક માટે સામાવાળાના નામ સહિતનો પ્રસ્તાવ મોકલ્યો હતો. તેણે એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી કે પ્રશ્નગત પસંદગી મૌખિક ઇન્ટરવ્યુ અને આવશ્યક ટેસ્ટ તેમજ તબીબી તપાસ પછી કરવામાં આવી હતી. ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટે એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી કે ૧ વર્ષના સમયગાળા પછી સામાવાળાની નિમણૂક પુષ્ટિ પામી હતી અને ત્યારપૂર્વ સામાવાળો કોઈપણ ફરિયાદ વિના કામ કરી રહ્યો છે. સદર ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટે એ હકીકતની પણ નોંધ લીધી કે સામાવાળાની સેવા સમાપ્તિ ૫.૭.૧૯૯૯ ના રોજ ઇસ્યુ કરવામાં આવેલી કારણદર્શક નોટિસ પર આધારિત હતી જેનો જવાબ સામાવાળા દ્વારા ૧૭.૭.૧૯૯૯ ના રોજ આપવામાં આવ્યો હતો અને સેવા સમાપ્તિ સર્વિસ રેગ્યુલેશન્સના નિયમ ૯૦(બી) હેઠળ અનુમતિ યોગ્ય સંક્ષિપ્ત પ્રક્રિયામાં કરવામાં આવી હતી. ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટે સામાવાળાને ઇસ્યુ કરવામાં આવેલી પ્લીડિંગ્સ અને નોટિસનું પરિશીલન કર્યા પછી એ નિષ્કર્ષ પર આવી કે કથિત ગેરમાર્ગે દોરવાનું જે હવે છેતરપિંડી હોવાનું કહેવાય છે તે વિશે ખાસ પ્લીડ કરવામાં આવ્યું ન હતું કે સાબિત કરવામાં આવ્યું ન હતું. કારણદર્શક નોટિસમાં અપીલકર્તાને આભારી છેતરપિંડીનું સ્વરૂપ શું છે તે બતાવવા માટે કોઈ આધાર મૂકવામાં આવ્યો ન હતો. કથિત છેતરપિંડીની કોઈ વિગતો આપવામાં આવી ન હતી અને સદર પ્લીડિંગ્સમાં એવો કોઈ આક્ષેપ પણ સામેલ ન હતો કે

અપીલકર્તા તે કહેવાતા છેતરપિંડીભર્યા પ્રસ્તાવ મોકલવા માટે કેવી રીતે જવાબદાર હતો અથવા આવા પ્રસ્તાવ મોકલવામાં તેની શું ભૂમિકા હતી. તેણે લેબર કોર્ટ સમક્ષ પ્રસ્તાવ મોકલનાર સોશિયલ વેલફેર ઓફિસર શ્રી વાઘમારેની પુરાવાઓમાંથી એ પણ નોંધ્યું કે સંબંધિત વિભાગ દ્વારા ક્યારેય સદર પૂરક યાદી માંગવામાં આવી હતી કે નહીં તે અંગે તેમણે એક પણ શબ્દ ઉચ્ચાર્યો ન હતો. આમ પુરાવાના નિયમના મૂળભૂત સિદ્ધાંતને લાગુ કરીને જે પક્ષકાર છેતરપિંડીનો આક્ષેપ કરે છે તેને છેતરપિંડીની વિગતો આપવાની જરૂર પડે છે અને આવી કોઈ વિગતો ન મળતા ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટ આ નિષ્કર્ષ પર આવી કે સામાવાળાને છેતરપિંડીનો દોષી ઠેરવી શકાય નહીં. ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટનું સદર તારણ હાઈકોર્ટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવ્યું છે. જો કે શ્રી ભસ્મેએ દલીલ કરી કે પ્રશ્નગત છેતરપિંડી સોશિયલ વેલફેર ઓફિસર અને બોર્ડના અન્ય ૨ કર્મચારીઓની મિલીભગતથી આચરવામાં આવી હતી અને બોર્ડના સદર ૨ કર્મચારીઓ સામે કાર્યવાહી કરવામાં આવી છે, પરંતુ તેનાથી જ અમે શ્રી ભસ્મેની આ દલીલ સ્વીકારવામાં અસમર્થ છીએ કે બોર્ડની તે દલીલને સમર્થન આપવા માટે સામગ્રી છે કે અપીલકર્તાએ પણ બોર્ડમાં નોકરી માટે અરજી કરતી વખતે ગેરમાર્ગે દોરવામાં ફાળો આપ્યો હતો. કારણદર્શક નોટિસમાં અથવા ટ્રાયલ પર આવી કોઈ વિગતોનો ઉલ્લેખ કરવામાં ન આવ્યો હોવાથી, સામાવાળાને કેટલાક ખુદા કૃત્યને આભારી છે, અમને લાગતું નથી કે બોર્ડ માત્ર તે અનુમાનના આધારે કે સામાવાળાને સદર પ્રસ્તાવ દ્વારા નોકરી મળી હતી, સદર યાદી છેતરપિંડીભરેલી છે તેવો તર્ક લગાવી શકે છે કે સામાવાળાની આવી પ્રતિયાભર્યા યાદી મોકલવામાં કોઈ ભૂમિકા હતી. બોર્ડની તે ફરજ હતી કે તેણે ખાસ કરીને એવી સામગ્રી રજૂ કરવી જોઈતી હતી જે સાબિત કરે કે સામાવાળા પોતે જ આવી છેતરપિંડીનું જ્ઞાન ધરાવતા હતા અને તેમણે જાણી જોઈને અથવા અન્ય

અધિકારીઓ સાથે મિલીભગત કરીને આ છેતરપિંડીમાં ભાગ લીધો હતો. રેકૉર્ડ પર આવી કોઈ સામગ્રી ન હોવાથી, ત્વરિત કેસની હકીકતો પર, ઇન્ડસ્ટ્રિયલ કોર્ટ અને હાઇકોર્ટે યોગ્ય નિષ્કર્ષ પર આવ્યા છે કે અપીલકર્તાઓ દ્વારા કથિત છેતરપિંડી સ્થાપિત કરવામાં આવી નથી, તેથી, આ યોગ્ય કેસ નથી જેમાં દખલ કરવાની જરૂર હોય. તેથી, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને તેને ફગાવી દેવામાં આવે છે."

૨૪. કારણદર્શક નોટિસમાં કશુક પણ એવું સૂચવતું નથી કે છેતરપિંડીનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે સાબિત કરવામાં આવ્યો હતો કે ન તો બોર્ડનો કેસ એવો હતો કે તેમને હુકમ પસાર કરવા માટે ચુકિતથી ફસાવવામાં આવ્યા હતા. એ.સી. અનંતસ્વામી વિ. બોરૈયા (મૃત્યુ પામેલ) કાનૂની વારસદારો મારફતે (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે ફરો નં. ૫ માં જે નીચે મુજબ વાંચે છે તેમાં યોજ્યું છે કે છેતરપિંડીની પ્લીડ કરવી પડે છે અને તેને સાબિત કરવી પડે છે.

"૫. અમને આ અપીલમાં કોઈ ગુણ જણાયા નથી. પ્રથમતઃ, વર્તમાન કેસમાં, પટેલ ચિક્કહનુમાઈએ સમન્સ બજવાણી ન થવાના આધારે એકપક્ષીય હુકમનામું રદ કરવા માટે સી.પી.સી. ના ઓર્ડર ૮ નિયમ ૧૩ હેઠળ અરજી દાખલ કરી હતી જેમાં છેતરપિંડીનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો ન હતો. જેમ ઉપર જણાવ્યું છે, પટેલ ચિક્કહનુમાઈએ આર.એ. નં. ૫૪/૧૯૭૭ દાખલ કરી હતી જેમાં સદર પ્રકારનો કોઈ આક્ષેપ ન હતો. બીજું, વર્તમાન દાવો એકપક્ષીય હુકમનામું રદ કરવા માટે સંસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો છે કે હુકમનામું છેતરપિંડી અને ગેરમાર્ગે દોરીને મેળવવામાં આવ્યું હતું. છેતરપિંડીની પ્લીડ કરવી પડે છે અને તેને સાબિત કરવી પડે છે. છેતરપિંડી સાબિત કરવા માટે, તે સાબિત

થવું આવશ્યક છે કે કરવામાં આવેલી રજૂઆત સદર રજૂઆત કરનાર પક્ષકારના જ્ઞાન મુજબ અસત્ય હતી અથવા તે પક્ષકાર પાસે તેનો કોઈ વાજબી વિશ્વાસ ન હોઈ શકે કે તે સાચી હતી. આવા કેસોમાં જરૂરી પુરાવાનું સ્તર અત્યંત ઊંચું હોય છે. અસ્પષ્ટ નિવેદન પોતાનામાં રજૂઆત કરનારને છેતરપિંડીનો દોષી બનાવી શકતું નથી. છેતરપિંડીનો કેસ સાબિત કરવા માટે, તે સાબિત થવું આવશ્યક છે કે કરવામાં આવેલી રજૂઆત સદર રજૂઆત કરનાર પક્ષકારના જ્ઞાન મુજબ અસત્ય હતી.

[જુઓ: પોલોક એન્ડ મુદ્દા ઓન ઇન્ડિયન કોન્ટ્રેક્ટ એન્ડ સ્પેસિફિક રિલીફ એક્ટ્સ (૨૦૦૧) ૧૨ મી આવૃત્તિ પૃષ્ઠ ૪૮૯]."

૨૫. છેતરપિંડીના સંબંધમાં પુરાવાનું સ્તર ખૂબ ઊંચું છે. હાથ પરની કારણદર્શક નોટિસ એવું સૂચવતી નથી કે છેતરપિંડીનો કોઈ આક્ષેપ હતો. અન્યથા પણ જ્યારે શ્રી શાહ દ્વારા આધાર રાખવામાં આવેલી વ્યાખ્યાના સંદર્ભમાં છેતરપિંડી હોય, હરજસ રાની મખીજા વિ. પુષ્પા રાની જૈન (ઉપર મુજબ) ના કેસના ચુકાદાના પ્રકાશમાં કોન્ટ્રેક્ટ એક્ટની કલમ ૧૭ અને ૧૮ ની જોગવાઈઓ વાંચતા, ફકરા નં. ૨૦ અને ૨૧ નીચે મુજબ વાંચે છે જે સૂચવશે કે શ્રેષ્ઠ પરિસ્થિતિમાં પણ તે માત્ર હકીકત છુપાવવા કે બિન-ખુલાસો કરવાની બાબત હતી. છેતરવાનો કોઈ ઇરાદો ન હતો અને તેથી, એવું કહી શકાય નહીં કે સિવિલ રિવિઝન એપિલકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ ના સામાવાળા નં. ૧ એ તેના ટ્રસ્ટ માટે જે નોંધણી ઈચ્છી હતી તે છેતરપિંડીથી દૂષિત અરજી પર આધારિત હતી. તેથી, બોર્ડના વિદ્વાન વકીલો તેમજ શ્રી હકીમ દ્વારા કરવામાં આવેલી આ દલીલ કે બોર્ડ માટે હુકમ પાછો ખેંચવા અને સમીક્ષા કરવાનું ખુલ્લું

હતું કારણ કે નોંધણી છેતરપિંડીથી મેળવવામાં આવી હતી તે કેસની હકીકતોમાં લાગુ થશે નહીં કારણ કે હાથ પરના કેસમાં, તે કેસ નથી જ્યાં નોંધણી માટેની પ્રારંભિક અરજી જે બોર્ડ દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવી હતી અને જે ત્યારબાદ બોર્ડ દ્વારા સમીક્ષા કે પાછા ખેંચવાની સત્તામાં રદ કરવામાં આવી હતી તે કોઈપણ પ્રકારે છેતરપિંડીથી દૂષિત હતી. તેથી અન્યથા પણ, બોર્ડ વહીવટી અને/અથવા અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરી રહ્યું છે તેની પ્રમાણ કર્યા વિના, બોર્ડ પાસે હુકમની સમીક્ષા કરવાની કે પાછા ખેંચવાની કોઈ સત્તા ન હતી. આ કોર્ટના મતે ટ્રિબ્યુનલ તેથી એવું કહેવામાં સાચી છે કે જ્યારે અગાઉના હુકમ દ્વારા નોંધણી મંજૂર કરવામાં આવી હતી ત્યારે બોર્ડ તેનો હુકમ પાછો ખેંચી શક્યું ન હતું અને નોંધણી રદ કરી શક્યું ન હતું. બોર્ડ હુકમ પાછો ખેંચી શક્યું ન હોત, અને તેથી ટ્રિબ્યુનલે પાછા ખેંચવાના હુકમને યોગ્ય રીતે રદ કર્યો છે.

હરજસ રાની મખીજા વિ. પુષ્પા રાની જૈન (ઉપર મુજબ), ફકરા નં. ૨૦ અને ૨૧:

"૨૦. અમે સંમત છીએ કે જ્યારે જરૂરી અને સંબંધિત હકીકતોના બિન-ખુલાસા દ્વારા અથવા ભૌતિક હકીકતો છુપાવવા દ્વારા છેતરપિંડીનો આક્ષેપ કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેની તપાસ થવી જ જોઈએ. છેતરવાનો ઇરાદો ધરાવતા પુરાવાઓ રજૂ થયા પછી જ છેતરપિંડીના નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકાય છે. છેતરવાનો ઇરાદો અથવા સાબિતી વિનાની માત્ર છુપાવણી કે બિન-ખુલાસો અથવા છેતરપિંડીનો સાદો આક્ષેપ પક્ષકાર દ્વારા મેળવેલા હુકમનામાને કપટપૂર્ણ બનાવશે નહીં.

બ્લેન્કેટ પદ્ધતિમાં એવું તારણ કાઢવું કે દરેક કિસ્સામાં જ્યાં સંબંધિત હકીકતોનો ખુલાસો કરવામાં આવતો નથી, મેળવેલું હુકમનામું કપટપૂર્ણ હશે, તે સિદ્ધાંતને અદ્રશ્ય થવાના બિંદુ સુધી ખેંચવા સમાન છે.

૨૧. છેતરપિંડી શું છે તેની મેઘમાળા અને અન્ય વિ. જી. નરસિ thefe રેડ્ડી અને અન્ય[૪] માં પૂરતી ચર્ચા કરવામાં આવી છે. કમનસીબે, આ ચુકાદો અગાઉના ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપતો નથી જ્યાં પણ છેતરપિંડી પર એટલી જ વિસ્તૃત ચર્ચા છે. આ બે ચુકાદાઓ ભૌજી ડાગડુ પારલકર વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય[૫] અને ઓરિસ્સા રાજ્ય અને અન્ય વિ. હરપ્રિયા બિસોઈ[૬] છે. આ અને આ ચુકાદાઓમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવેલા અન્ય અનેક કેસોમાં વિસ્તૃત ચર્ચાના પ્રકાશમાં, તે સ્પષ્ટ છે કે કાયદામાં છેતરપિંડીનો ચોક્કસ અર્થ છે અને તે સાબિત થવો જોઈએ અને માત્ર આક્ષેપ કે અનુમાનિત ન કરવો જોઈએ.
૨૬. એક્ટની કલમ ૮૩ ની જોગવાઈઓ વાંચવાથી એ જણાવાશે કે જો સિવિલ રિવિઝન એપિલિકેશન નં. ૧૮૬ અથવા ૧૬૨/૨૦૨૦ ના અરજદારો ટ્રસ્ટની નોંધણીના હુકમથી નારાજ હતા, તો તેઓ જે એકમાત્ર આશરો લઈ શક્યા હોત તે વક્ફ એક્ટની કલમ ૮૩ હેઠળ અપીલ દાખલ કરવાનો હતો.
૨૭. જ્યાં સુધી પોતાના હુકમને અથવા ટ્રિબ્યુનલના હુકમને પડકારવા માટે બોર્ડના લોકસ સ્ટેન્ડીનો પ્રશ્ન છે, તે પ્રશ્ન ખુલ્લો રાખવામાં આવ્યો છે અને વર્તમાન કેસની હકીકતોમાં તેનો નિર્ણય કરવામાં આવ્યો નથી.

૨૮. તેથી બંને સિવિલ રિવિઝન એપિલેકેશનો ફગાવી દેવામાં આવે છે. વચગાળાની રાહત તાત્કાલિક ધોરણે રદ કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ બિરેન વૈષ્ણવ)

વિશેષ હુકમ

સિવિલ રિવિઝન એપિલેકેશન નં. ૧૬૨/૨૦૨૦ માં વક્ફ બોર્ડના વિદ્વાન વકીલ શ્રી મનીષ શાહ હુકમ પર સ્ટે આપવા માટે વિનંતી કરે છે. આવી વિનંતી નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

(ન્યાયમૂર્તિ બિરેન વૈષ્ણવ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: *The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.*